

nummer 9-10/1977

W

wetenschappelijk

O

onderzoek- en

D

documentatie

C

centrum

Justitiële verkenningen

Inhoud

blz.

- 3   **R.M. Kaplan en R.D. Singer**   Televisie geweld
en de agressie van de kijker: een heronderzoek
van het bewijs.
- 16   **E. Uschold**   Ervaringen met artikel 131 van
het West-Duitse wetboek van strafrecht in de
strafrechtelijke praktijk.
- 20   **J.C. Watkins**   Witte-boorden criminaliteit,
wettelijke sancties en sociale controle.
- 26   **W.C. Nagel**   Een pleidooi voor de beperking
van de bouw van gevangenissen.
- 30   **Literatuuroverzicht**
- 30   Algemeen
- 32   Strafrecht en strafrechtspleging
- 36   Criminologie
- 48   Rechtssociologie
- 49   Gevangeniswezen
- 53   Reclassering
- 55   Psychiatrische zorg
- 55   Kinderbescherming
- 56   Politie
- 59   **Boekwerken**
- 62   **Overzicht van literatuurlijsten gemaakt in 1977**
- 64   **Lijst van geraadpleegde tijdschriften en andere
periodieke publikaties**
- 68   **Register op jaargang 1977**

Televisie geweld en de agressie van de kijker: een heronderzoek van het bewijs*

door R.M. Kaplan en R.D. Singer

3

Zorgt het 'fantasie' geweld, dat op de televisie vertoond wordt, er voor dat mensen zich agressiever gedragen? Weinig zaken in de hedendaagse psychologie worden in zo ruime mate bediscussieerd als de relatie tussen de gewelddadige inhoud van TV programma's en agressief gedrag. Onderzoekgegevens op dit terrein worden vaak geciteerd als bewijs voor de rechtvaardiging van de vraag naar beleidsbeslissingen met betrekking tot televisie. Sommige overzichten van onderzoek op dit terrein hebben het uitgangspunt, dat TV geweld een belangrijke oorzaak is van agressief gedrag, ondersteund en dit heeft geleid tot eisen voor beperkingen van dit TV geweld en zelfs tot aanpassing van het programmabeleid. Wij betogen in dit artikel, dat het bewijs voor de stelling dat TV agressie veroorzaakt, niet zodanig is dat dit beperkingen in het programma-aanbod rechtvaardigt. Het bewijs dat voorheen is aangevoerd zal in dit artikel worden heronderzocht en worden vergeleken met ander onderzoek, waarin dergelijke effecten niet zijn aangetoond.

Methodologische vraagpunten

Wanneer onderzoeksresultaten worden gebruikt als basis voor beleidsbeslissingen, is het bijzonder belangrijk dat het onderzoek zodanig is opgezet dat een maximum aan generaliseerbaarheid verkregen wordt of met andere woorden dat de externe validiteit ervan gegarandeerd is. Deze externe validiteit is aanwezig wanneer er een grote overeenkomst bestaat tussen de onderzochte populatie, de populatie, die zij

* Dit is een verkorte weergave van:

Television Violence and Viewer Agression: A Reexamination of the Evidence, in Journal of Social Issues, 32 jrg., nr. 4, 1976, blz. 35-70.

representeert, en de populaties, waarvoor de resultaten geldig worden geacht. Ook moet daarbij gelet worden op de representativiteit van onderzoeksomstandigheden en van de gebruikte maatstaven voor het meten van de resultaten. Zo is het voor sociale politiek belangrijk om te weten of televisiegeweld agressie onder de leden van de samenleving veroorzaakt, maar niet of dit het geval is in een laboratoriumsituatie. Laboratoria gebruikt bij psychologisch onderzoek zijn wellicht niet de meest geëigende omgevingen om de invloed van TV geweld te onderzoeken, daar zij niet representatief zijn voor de omgeving waarin mensen leven. Bovendien correleren de in het laboratorium gebruikte maatstaven voor het vaststellen van agressie slecht met agressief gedrag buiten het laboratorium. Het meeste onderzoek naar TV en agressie is in laboratoria uitgevoerd. Dit type onderzoek is bruikbaar om de *mogelijkheid* van een causaal verband tussen variabelen vast te stellen, maar het kan niet de *waarschijnlijkheid* aantonen van de agressiviteit bevorderende invloed van TV programma's daar andere mogelijke invloeden op agressief gedrag systematisch buiten beschouwing worden gelaten.

In een overzicht van onderzoek met betrekking tot TV en agressie is het belangrijk te letten op de representativiteit van de onderzochte steekproef, van de onafhankelijke variabelen, de situatie waarin gekeken wordt, de onderzoeks-situatie en de afhankelijke variabelen. Het is ook belangrijk aandacht te besteden aan de vraag of de proefpersonen boos gemaakt of gefrustreerd worden en wat hun cognitieve oriëntatie ten opzichte van het aangeboden visuele materiaal is.

Onderzoekspersonen. De meeste onderzoekers hebben als proefpersonen kinderen in kleuterscholen of kandidaatsstudenten op universiteiten gebruikt. Bovendien vormden deze onderzoekpopulaties in tegenstelling tot televisiekijkers qua sociale klasse geen dwarsdoorsnede van de samenleving. In het algemeen kunnen daarom de onderzochte populaties niet als representatief beschouwd worden.

De onafhankelijke variabele: de film. De in het onderzoek gebruikte films moeten voor de generaliseerbaarheid representatief zijn voor

wat op televisie vertoond wordt. Ook moeten de niet-gewelddadige films, die aan de controle-groepen getoond worden, in staat zijn in gelijke mate belangstelling, betrokkenheid en 'arousal' op te wekken.

De situatie waarin gekeken wordt. Doordat in veel onderzoek de onderzoeksobjecten in groepen de film gadeslaan, kunnen groeps-effecten, zoals het 'grouping feedback effect', die niet in de normale TV-kijksituatie voorkomen, de agressie bevorderen. Daarnaast is vaak de duur van het kijken in de onderzoeken niet representatief voor de duur van het actuele kijkgedrag.

De onderzoeksituatie. In veel onderzoek wordt eenmalig de invloed van het TV geweld vastgesteld kort na het zien van dit geweld en bovendien in een situatie, waarin de normale beperkingen op agressief gedrag afwezig zijn. Maximale generaliseerbaarheid wordt verkregen als in de dagelijkse leefsituatie met zijn vele agressieverminderende en -bevorderende factoren onderzoek gedaan wordt.

5

De meting van de afhankelijke variabelen: de agressie. Er worden vele verschillende definities van agressie gebruikt. De ambiguïteit van het begrip agressie wordt geïllustreerd door de vaak geringe correlatie tussen de verschillende maatstaven voor agressie. Vaak is ook niet mogelijk de resultaten verkregen met instrumenten als de Iowa Agressie Machine, waarin de proefpersoon denkt elektrische schokken toe te dienen in een leersituatie zonder dat de geschokte persoon iets terug kan doen, van toepassing te verklaren buiten de situatie waarin het onderzoek is uitgevoerd.

Experimenteel opgewekte emoties. In veel onderzoek worden de proefpersonen eerst gefrustreerd of boos gemaakt voor het zien van de film. Dit is echter een afwijking van het dagelijkse leven, waar kinderen gewoonlijk niet vlak voor een TV uitzending worden boosgemaakt. Dit is van belang, daar in onderzoek de resultaten voor boosgemaakte groep soms duidelijk blijken te verschillen van de niet boosgemaakte groep.

Cognitieve factoren. Uit onderzoek komt naar voren dat het verschil uitmaakt hoe gefilmd geweld wordt bestempeld. 'Echt' geweld blijkt daarin wel agressie te bevorderen in tegenstelling

tot het 'fantasie' geweld dat gemeenlijk in TV programma's vertoond wordt. Beleidsmatig komt hierbij de vraag op of dan maar niet het kijken naar TV journaals beperkt moet worden?

Veroorzaakt het kijken naar geweld op de media agressief gedrag?

Het recente onderzoek op dat terrein kan in de volgende drie hoofdstromingen worden ingedeeld: a) een activatie gezichtspunt, inhoudende dat TV geweld de kijker activeert tot agressief gedrag; b) een catharsis gezichtspunt waarbij aangenomen wordt dat het zien van geweld agressie juist vermindert en c) een nul positie waarin gevonden worden dat geen significant effect aanwezig is.

Het activatie gezichtspunt

I. Het sociale leven en imitatie. In deze visie wordt het leren van agressief gedrag en het vertonen ervan gescheiden. Dit vertonen is afhankelijk van gedragsversterkers als bestrafing of beloning. Verschillende laboratorium-experimenten ondersteunen dit gezichtspunt. Illustratief voor dit onderzoek is een experiment uitgevoerd door Bandura, Ross en Ross. Kleuters zagen een volwassene een bepaald type speelpop – een Bobo-doll – agressief behandelen. Vervolgens werden de kleuters, na ernstig gefrustreerd te zijn, geplaatst in een speelkamer, waarin o.m. de Bobo-doll en de instrumenten waarmee deze agressief behandeld werd aanwezig waren. In deze situatie imiteerden de kinderen het agressieve gedrag van de volwassene tegen de speelpop, met name als in de experimentele situatie de volwassene voor zijn agressieve gedrag beloond werd. De externe validiteit van dit type onderzoek is kwestieus. In de eerste plaats is de behandeling van de speelpop niet illustratief voor het geweld op de TV. In de tweede plaats is het de vraag of het slaan van een speelpop representatief is voor agressief gedrag. In een ander onderzoek werd wel gevonden dat dit slaan ook voorkwam bij een volwassene die als zo'n speelpop verkleed was. Het is echter de vraag of dit door de kinderen niet beschouwd werd als toegestaan agressief spel. Ondersteuning voor dit gezichtspunt werd gevonden door Ross. Hij onderscheidt tussen 'normatieve' agressie, d.w.z. in

de vertoonde speelsituatie voorgeschreven gedrag, inhoudende het slaan van de pop met de handen of een speelhamer, en 'transgressieve' agressie, deze situatie overschrijdend geweld, neerkomend op destructief gedrag, zoals het gooien met pijltjes naar de pop. Het vertonen van het agressieve modelgedrag beïnvloedde wel de 'normatieve', echter niet de 'transgressieve' agressie.

Het is verder niet duidelijk of imitatie van agressie te generaliseren valt naar andere maatstaven van agressie. In een onderzoek van Leifer en Roberts, waarin gebruik gemaakt werd van een maatstaf die samenhang met openlijk vertoonde agressie, werd dit niet gevonden. Uit ander onderzoek komt naar voren dat het effect van het zien van agressieve modellen kortdurend is en bovendien afhankelijk van de situatie waarin de agressiviteit vertoond werd. Daarnaast werd gevonden dat de aanwezigheid in de onderzoeksituatie van een volwassene, die het vertoonde geweld afkeurde, een vermindering van daarop volgende agressief gedrag tot gevolg had. Tenslotte werd in een onderzoek gevonden dat de agressieve navolging alleen optrad bij kinderen die eerst gefrustreerd werden.

Er bestaat weinig twijfel over dat nieuw agressief gedrag geleerd kan worden door observatie. Dit effect is echter hoofdzakelijk aangetoond bij kinderen jonger dan 6 jaar, die na het zien van het agressieve model gefrustreerd werden en dan nog in een situatie waarin sociale sancties tegen agressief gedrag afwezig waren. Bovendien werd onder agressie het spelen met een pop verstaan. Naast deze methodologische bezwaren is het de vraag wat dit onderzoek impliceert voor het beleid. Dit onderzoek laat zien dat agressief gedrag nagevolgd kan worden als dit niet bestraft of zelfs beloond wordt. In het TV geweld is dit niet het geval, want daar wordt dit soort geweld zo goed als altijd bestraft. Sociale leertheorie zou dus gebruikt kunnen worden om te argumenteren dat TV de imitatie van crimineel agressief gedrag beperkt.

II. Klassieke conditionering. Volgens Berkowitz kan agressie als geconditioneerde reactie worden gekoppeld aan bepaalde impulsen vanuit iemand's omgeving. Zo vond hij in onderzoek dat na het zien van een film

over een bokswedstrijd de proefpersoon, die aangeduid werd als bokser in de film, meer elektrische schokken toegediend kreeg dan andere proefpersonen. Dergelijke films blijken echter weinig effect te hebben als er geen mogelijkheid is het doelwit van de agressie te koppelen aan de film.

Een van de meest intrigerende aspecten van deze onderzoeken is dat het filmgeweld geen invloed had op niet kwaadgemaakte onderzoekspersonen, maar alleen op kwaadgemaakte personen. Het is niet duidelijk of de geweldsfilms activeerden tot agressie of dat neutrale films leiden tot een vermindering van agressieve neigingen. Volgens Zillman en Johnson zorgt de geweldsfilm er voor dat de opgewekte boosheid en fysiologische opwinding minder snel verdwijnt. Tenslotte valt het op dat in dit onderzoek het activerende effect alleen optreedt als het geweld als gerechtvaardigd wordt voorgesteld.

8

Kortom: het onderzoek naar het conditionerende effect van TV geweld kan worden geïnterpreteerd als aantonend dat TV geweld mogelijkergewijs agressie vergroot, maar alleen als de volgende drie voorwaarden zijn vervuld: a) de proefpersonen zijn vooraf kwaadgemaakt; b) het geweld wordt gerechtvaardigd en c) er zijn agressie uitlokkende elementen, die geassocieerd kunnen worden met het doelwit van agressie. Daarnaast blijft het nu de vraag of het gebruik van de schokmachine als een geldige operationalisatie van agressief gedrag gezien kan worden.

III. Algemene 'arousal' versie. De derde versie van het activatiegezichtspunt veronderstelt dat TV geweld leidt tot een algemene vorm van opwekking van emoties en fysiologische opwinding van het organisme, die op hun beurt weer de kans op een agressieve reactie vergroten. Het verschil met de andere activatie theorieën is dat deze theorie stelt dat een verscheidenheid van emoties opwekkende boodschappen (en niet alleen het vertonen van geweld) activerende effecten hebben, die tot geweld kunnen leiden.

Tannenbaum brengt verschillende experimenten naar voren die deze theorie ondersteunen. Activering van het organisme, door erotische of humoristische films of zelfs door lichaams-

oefeningen, vergroten de kans op agressief gedrag. Hierbij is tevens de inhoud van de film van belang. Films met een 'happy ending' verminderen de eerder opgewekte emoties, maar andere films niet. Dit is van groot belang daar de meeste TV programma's eindigen met zo'n gelukkige afloop, waarin de 'boeven' bestraft of gepakt worden.

Volgens deze activatie theorie is het effect van geweldsfilms het op een hoog niveau houden van het fysiologische 'arousal'. Dit wordt duidelijk uit onderzoek, waarbij juist de boos gemaakte proefpersonen die een niet-gewelddadige film gezien hadden, verminderden in hun 'arousal' en in hun agressie. De afleiding van de aandacht veroorzaakt door de niet-gewelddadige film geeft het organisme de kans zijn staat van 'arousal' te verminderen zodat de via deze 'arousal' ontstane agressie vermindert. Als het zo is dat agressie wordt overgebracht door via films geproduceerde (of gehandhaafde) 'arousal', dan wordt het belangrijk te weten hoe lang dit effect blijft voortduren. In onderzoek werd gevonden dat 'arousal' snel verdwijnt na het zien van de film. Bovendien komt uit ander onderzoek naar voren dat kinderen die veel naar TV geweld kijken minder snel opgewonden raken dan kinderen die hier minder naar kijken.

De algemene 'arousal' benadering is de meest veelbelovende van de activatie theorieën. Het activatie effect is echter niet beperkt tot TV geweld maar strekt zich uit tot elke opwindende prikkel, van lichaamsbeweging tot pornofilms of opwindende sportwedstrijden.

IV. Een longitudinaal onderzoek van TV en agressie. In dit onderzoek werd nagegaan of er verband bestond tussen het kijkgedrag t.t.v. de 3e klas lagere school en de mate van agressief gedrag op 19-jarige leeftijd. Volgens de onderzoekers was dit het geval. Er zijn echter problemen aan deze conclusie verbonden. In de eerste plaats werd voor het meten van agressie gebruik gemaakt van de opgaven van klasgenoten. Nu is een dergelijk meetinstrument om een aantal redenen niet zo betrouwbaar. De belangrijkste reden is in dit geval dat de vraagstelling het onmogelijk maakte iets af te leiden over het huidige gedrag. De respondenten werd namelijk

gevraagd naar het vroegere en niet naar het huidige gedrag van hun klasgenoten. Dit maakt dat dit onderzoek met de nodige voorzichtigheid moet worden gehanteerd. Daarnaast is een andere verklaring meer plausibel, n.l. agressieve kinderen kijken meer naar geweldsprogramma's dan niet-agressieve kinderen.

Het catharsis gezichtspunt

Catharsis betekent schoonmaken en slaat in dit verband op het proces waardoor iemand, die enige emotie vertoont of gadeslaat, van zijn eigen emoties bevrijd wordt. Catharsis wordt meestal gebruikt in verband met agressief gedrag en met name wordt aangevoerd dat het gadeslaan van agressie een boos iemand minder boos maakt en daardoor bij deze persoon de neiging tot agressief gedrag vermindert.

10

I. Originale versie. Feshbach vond in een onderzoek dat boosgemaakte proefpersonen, die een geweldsfilm gezien hadden, minder agressief reageerden tegen degene, die hen boos gemaakt had dan de boosgemaakte proefpersonen, die een neutrale film gezien hadden. Zijn verklaring is dat het zien van het geweld de boosheid verminderde. Een alternatieve verklaring is echter dat het zien van de geweldsfilm gevoelens van angst en schuld oproept, die de proefpersonen belet om zich vervolgens agressief te uiten.

Onderzoek geeft wel ondersteuning voor deze zienswijze, maar daarin is nooit vastgesteld of de proefpersonen na het zien van een geweldsfilm zich schuldiger voelden dan voorheen of dan degenen, die deze film niet gezien hadden. Tenslotte werd in een van de meest recente onderzoeken naar het bestaan van het catharsis effect gevonden dat dit effect bij de ene wijze van meten van agressie wel en bij een andere manier van meten niet optrad.

II. Fantasie versie. Feshbach en Singer ondernamen een groot opgezet veldonderzoek onder 625 schooljongens van 9 tot 15 jaar. De ene helft keek gedurende zes weken 2 uur per dag naar gewelddadige TV programma's en de andere helft naar niet-gewelddadige programma's. Zij kwamen tot de conclusie dat het zien van geweld op de TV, voorzover het 'fantasie' geweld betreft, niet leidde tot een

toename van het gebruik van geweld in het dagelijkse leven.

Een bekend kritiekpunt op dit onderzoek is dat een gedeelte van de jongens die naar niet-gewelddadige programma's keek wel naar Batman, een geweldprogramma, mocht kijken. Worden echter deze jongens buiten beschouwing gelaten dan blijven de resultaten hetzelfde.

III. Empathie versie. Bij deze versie ligt de nadruk op de rol van de gevolgen van het geweld. Niet zozeer het gadeslaan van het geweld vermindert de agressie, als wel het zien van de onprettige gevolgen. In onderzoek wordt gevonden dat het zien van het lijden van de aangevallen persoon de agressie van de proefpersonen vermindert.

Het nul of geen-effect gezichtspunt

Hierbij wordt er niet vanuitgegaan dat TV nooit agressief gedrag bevordert of tegengaat, maar dat de totale effecten ervan onbetekenend zijn.

I. Geen-effect versie. Hoewel onderzoeken, waarin geen effect gevonden wordt, niet zo makkelijk en ruim gepubliceerd worden als andere onderzoeken waarin dat wel het geval is, hebben we toch een aantal goed uitgevoerde laboratorium experimenten gevonden, waarin geen verband werd gevonden tussen TV geweld en agressie. Carlisle en Howard hebben een onderzoek van Berkowitz gerepliceerd en zij vonden in tegenstelling tot het andere onderzoek geen verschil in agressie tussen degenen, al of niet vooraf boosgemaakt, die een geweldfilm gezien hadden en degenen die een neutrale film hadden gezien. Vaak is bij het onderzoek waarin geen effect gevonden wordt gebruik gemaakt van andere meetinstrumenten dan imitatie of schoktoediening. Zo was geen effect te constateren in de inhoud van dromen of in het actuele gedrag in een natuurlijke situatie. Een voorbeeld van een onderzoek, waarin de gebreken van veel onderzoek naar de relatie tussen TV geweld en agressie werd vermeden, is dat van Josephson e.a. Hun meting van agressie was het gooien van objecten naar een menselijk doelwit. Zij gebruikten echte TV programma's en de onderzoeksgroep was representatief naar leeftijd, sociale klasse en

geslacht. Ook zij vonden geen bewijs dat TV geweld agressie bevorderde. Er is tal van experimenteel veldonderzoek dat deze nulversie ondersteunt, zoals in feite het hiervoor genoemde groots opgezette onderzoek van Feshbach en Singer. Dit onderzoek is door anderen met hetzelfde resultaat herhaald. Ook het onderzoek van Friedrich en Stein dat nogal eens aangevoerd wordt ter ondersteuning van de activatietheorie, geeft aan dat indien alle proefpersonen tezamen genomen worden TV programma's geen effect hadden.

Worden de proefpersonen ingedeeld naar de mate van hun agressiviteit voor het onderzoek, dan is te zien dat er sprake is van regressie naar het gemiddelde, d.w.z. dat degenen die aanvankelijk hoger scoorden op agressie maatstaven later lager scoorden. Bij degenen, die aanvankelijk lager scoorden, was dit precies andersom. Indien hiermee rekening wordt gehouden dan blijft er weinig bewijs over voor aanname van een activerend effect van de vertoonde TV programma's. Ook verschillende andere onderzoeken ondersteunen deze nulvisie.

12

II. Voorwaarden binnen de experimenten die andere theorieën ondersteunen. In onderzoek, dat andere versies van het effect van TV geweld ondersteunt, worden regelmatig resultaten gevonden die de nulversie steunen. Zo wordt in veel onderzoek een deel van de proefpersonen boosgemaakt. Bij degenen, bij wie dit niet gebeurt valt vaak geen effect van de geweldfilm te constateren. Ook de kinderen die in imitatie experimenten niet gefrustreerd worden, vertonen vaak geen agressief gedrag na het zien van agressie. Hieruit kan onzes inziens veilig geconcludeerd worden, dat de situatie, waarin boosheid of frustratie in het onderzoek afwezig is, in overeenstemming is met het geen-effect gezichtspunt. Er blijven twee belangrijke vragen over, die nader onderzocht moeten worden: a) in welke mate kijken mensen naar geweld op TV als zij kwaad zijn en b) activeert TV geweld agressie onder boze kijkers of vertraagt dit slechts de snelheid waarmee 'arousal' anders afneemt.

Nieuwer onderzoek gaat in op de vraag of er verschil is tussen het effect van 'echt' geweld

en dat van het 'fantasie' geweld. Aanwijzingen dat dit het geval is komen uit onderzoek naar voren. Al met al moet ernstig rekening gehouden worden met de mogelijkheid dat 'fantasie' geweld een verwaarloosbaar of zelfs geen effect heeft op agressie.

Sterke conclusies uit zwakke effecten

Op grond van onderzoek, waarin vaak slechts minimale effecten werden aangetoond en met uitsluiting van onderzoek, waarin geen effecten werden gevonden, hebben sommigen programmamakers veroordeeld en aangedrongen op veranderingen. Van ons overzicht van de literatuur gaat sterk de suggestie uit dat de agressie-opwekkende effecten van het televisie-fantasiegeweld hoogstens marginaal zijn. De wetenschappelijke gegevens geven geen consistente relatie aan tussen TV programma's met 'fantasie' geweld en gewelddadig gedrag. Veranderingen in het beleid met betrekking tot deze programma's zijn moeilijk te rechtvaardigen op grond van de aanwezige gegevens. Nieuw onderzoek kan dit mogelijkwijs veranderen en er kunnen natuurlijke andere redenen aangevoerd worden voor de verandering van programma inhoud.

13

Ons overzicht kan geen antwoord geven op alle bezorgde vragen rond de effecten van TV geweld. Zo geeft het door ons weergegeven onderzoek geen antwoord op de vraag wat het effect van TV geweld is op gestoorde personen. Onderzoek op dit terrein is nodig. Ook volgt uit het overzicht niet dat in het laboratorium geen effect van TV geweld gevonden wordt, maar alleen dat men m.b.v. onderzoek er niet in geslaagd is aan te tonen dat TV programma's de agressie in ons dagelijks leven in merkbare mate beïnvloeden. Verder onderzoek, waarbij rekening wordt gehouden met de relatieve invloed van zo veel mogelijk relevante factoren, die invloed kunnen hebben op agressie, kan ons inzicht op dit terrein vergroten.

Het huidige bewijs

Uit dit artikel moet niet worden afgeleid dat 'fantasie' geweld geen agressie kan veroorzaken, maar het geeft meer aan dat een dergelijke relatie tot nu toe niet is aangetoond. Verder hebben we naar voren gebracht dat het de

vraag is of laboratorium experimenten het geëigende middel zijn om dit met beleid samenhangende vraagstuk op te lossen. Naar haar aard is wetenschappelijk onderzoek conservatief. Wij stellen dan ook niet dat de nulhypothese waar is, maar slechts dat het geen-effect gezichtspunt de meest plausible verklaring is.

Een uitdagende mening is dat met het richten van de aandacht op het TV geweld, men het naspeuren naar de belangrijke oorzaken van geweld in de samenleving omzeilt. Om deze te ontdekken zouden onderzoekers zich dienen te richten op economische, maatschappelijke en culturele factoren. De TV is misschien wel een te gemakkelijke zondebok geweest.

Het is fascinerend om te zien hoeveel onderzoeksinspanningen en hoeveel geld gericht zijn op de mogelijke effecten van TV geweld op agressief gedrag, terwijl het zeer waarschijnlijk is dat TV niet een hoofdoorzaak is van menselijke agressie, een activiteit die al zeer lang aanwezig was voor de audio-visuele media. Het is onwaarschijnlijk dat oorlog, moord, zelfmoord, mishandeling van kinderen, geweldsmisdrijven en de onmenselijkheid van de mens jegens zijn medemens in enige belangrijke mate voortkomt uit het kijken naar de televisie.

14

Veel sociale wetenschappers zijn wellicht het slachtoffer van het 'brenger van het slechte nieuws' syndroom, daar televisie nu eenmaal zo'n boodschapper is door het buiten alle proporties en tot het misselijkend makende toe laten zien van de agressie, die de mens tegenover zijn medemens vertoont. In plaats van het kapitelen van de programmamakers is het wellicht nuttiger ons af te vragen waarom het publiek zo gefascineerd is door deze geweldprogramma's. Wij zouden willen voorstellen onderzoek te verrichten naar de relatie tussen geweld en werkloosheid, raciale vooroordelen, slechte behuizing, gebrek aan medische voorzieningen, de aanwezigheid van wapens, de gemakkelijke verkrijgbaarheid van alcohol, de hoge mobiliteit van de bevolking, het veel voorkomen van gebroken gezinnen, de rol van de leeftijd, de nog steeds gedeeltelijke ondergeschikte rol van de vrouw en mogelijk het dalende vertrouwen in het rechtvaardige karakter van ons politieke en rechtssysteem. Bij

het onderzoek naar deze mogelijke verbanden en ook naar het effect van TV programma's is het noodzakelijk dat er zorgvuldig veldonderzoek gedaan wordt gebaseerd op een representatieve opzet en krachtige correlatie analyses en daarbij onze energie niet te concentreren op laboratorium onderzoek met marginale, zoal er al enige is, externe validiteit.

Ervaringen met artikel 131 van het West-Duitse wetboek van strafrecht in de strafrechtelijke praktijk*

door Erich Uschold

16

Volgens artikel 131 van het West-Duitse wetboek van strafrecht is strafbaar degene die geschriften, beeld- en geluidsdragers, afbeeldingen of andere voorstellingen verspreidt, die gewelddadigheden tegen mensen op wrede of onmenselijke wijze schilderen en daardoor een verheerlijking of bagatellisering van zulke gewelddadigheden uitdrukken. Dit artikel is op 28 november 1972 in werking getreden. Voor de eerste keer werd in een West-Europees land een prijzenswaardige poging ondernomen om tegen de uitbeelding van geweld in de media met strafrechtelijke middelen op te treden. Nu meer dan drie jaren zijn verlopen sinds de inwerkingtreding van dit artikel kan geen positieve balans worden opgemaakt. Het voorschrift heeft niet aan de verwachtingen beantwoord, het aanvankelijke optimisme is op een teleurstelling uitgelopen. Het is immers niet gelukt de sinds jaren toenemende verruwing van het gebodene in de massamedia, in het bijzonder bij de film maar ook opkomend bij de televisie, ook maar enigszins in te tomen. Het aantal speelfilms met ruwe gangsters en vechtschènes neemt hand over hand toe. Niet te verwaarlozen zijn daarbij de zogenaamde Kung-Fu films, 'chinese' vechtfilms, waarin bijvoorbeeld getoond wordt hoe één enkele 'held' met karateslagen hele compagnieën tegenstanders uitschakelt of hoe knokploegen met messen en ijzeren staven weerloze slachtoffers overvallen. Hoewel de wetgever met de invoering van artikel 131 niet de bedoeling had iedere mis-

* Dit is een verkorte weergave van: Erfahrungen mit par. 131 StGB in der strafrechtlichen Praxis, in Recht der Jugend und des Bildungswesens, 25e jrg., nr. 4, juli/augustus 1977

daadfilm of western die geweld toont, te verbieden, maar uitwassen op dit gebied wilde bestrijden, is het toch verbazingwekkend dat nauwelijks veroordelingen wegens overtreding van het artikel bekend geworden zijn. In vergelijking met het aanbod is ook het aantal wegens geweldsverheerlijking in beslag genomen boeken en films onbeduidend.

De reden voor het gebrek aan praktische inzetbaarheid van het artikel ligt in het cumulatieve karakter van de delictsbestanddelen wreed, onmenselijk, geweldsverheerlijking en bagatellisering van geweld. De wrede schildering van een gewelddaad veronderstelt dat uit de voorstelling op zich duidelijk wordt hoe iemand bij anderen bijzondere pijnen en kwellingen veroorzaakt. Het begrip onmenselijk omvat voorstellingen die, ook wanneer kwelling of pijn toevoeging ontbreekt, een mensenverachtende tendens tot uitdrukking brengen. Gedacht is aan films waarin 'voor de grap', helemaal gedachteloos en koelbloedig mensen worden vermoord. De begrippen verheerlijken en bagatelliseren van geweld liggen dicht bij elkaar. Hier spelen het wegmoffelen van de gevaarlijkheid en van de ongezonde gevolgen van geweld een rol. Bagatelliseren van geweld betekent vooral dat geweld als een acceptabele of in ieder geval niet verwerpelijke mogelijkheid tot conflictoplossing wordt gezien.

17

Voor de begrippen verheerlijking en bagatellisering van geweld stellen de gerechten en de vervolgende instanties voor onoverkomelijke problemen. De onzekerheid van de gerechten bij het toepassen van artikel 131 kan aan de hand van het volgende voorbeeld worden verduidelijkt. In een Kung-Fu film neemt een Chinese boerenzoon wraak voor de moord op zijn schoonvader door rot voor rot de troepen van de despoot, die verantwoordelijk is voor de moord, te doden. Als hij zijn wraak bloedig ten uitvoer heeft gebracht, wordt hij door enkele vorstelijke machthebbers uitgedaagd; ze worden in een tweekamp gedood. Ten slotte doodt hij de sterkste vorst, die daarvoor nog zijn kleine dochttertje heeft vermoord en zijn vrouw gruwelijk heeft gefolterd. Bij deze escapade verliest de 'held' een arm. Een kantonrechter liet de film ongemoeid omdat er geen sprake was van geweldsverheerlijking. Er werden

weliswaar enige wreedheden tegen mensen getoond, maar die waren slechts kort zichtbaar en speelden een ondergeschikte rol. Aangezien alles aan de film Aziatisch is, de handeling, de spelers, hun kleding, de gewoonten, het landschap, de manier van vechten en de meeste wapens en het geheel in de Chinese middeleeuwen speelt, beschouwen de toeschouwers de voorstelling als een sprookje. Er werd in de zaal dan ook geen ontzetting geconstateerd en niemand was geschokt. De arrondissementsrechtbank ging er, met de rechter in eerste aanleg, vanuit dat grondige twijfel bestond aan de verwerkelijking van de delictsomschrijving van artikel 131. Door plaatsing van de gebeurtenissen in een middeleeuws Chinees milieu (bloedwraak en tweekamp) wordt uitgesloten dat de bedoeling heeft voorgezetten om geweld te verheerlijken of te bagatelliseren. Een en ander valt dan ook niet te bewijzen. De problematiek van het bestanddeel geweldsverheerlijking is ook aan de orde geweest bij de beoordeling van de volgende gevallen.

a) Misdadigers begaan wreedheden bij hun slachtoffers en worden aan het eind van de film neergeschoten door de politie. Sommigen zien hierin geweldsverheerlijking, anderen zeggen dat de kijkers het als een genoegdoening ervaren dat de misdadigers door het gezag worden geliquideerd, hetgeen een verheerlijking van de gestelde daad tegengaat.

b) Een man wiens familie door gangsters is vermoord neemt, nadat de misdaad niet is opgehelderd bloedig wraak op andere misdadigers. Hoewel de politie de moord op talrijke gangsters bewijzen kan, laat ze de man lopen, omdat ze bevreesd is voor reacties uit de bevolking om hem te bevrijden. Artikel 131 is niet bruikbaar gebleken. Geweld met geweld beantwoorden is in dit geval niet geweldsverheerlijkend.

c) De politie grijpt bij de bestrijding van een brutale misdadigersbende zelf met wrede middelen in.

Een uniforme uitleg van artikel 131 is in de praktijk niet herkenbaar en in het bijzonder in de rechtspraak bestaat grote onzekerheid omtrent de beoordeling van de betreffende werken. Vooral de bestanddelen geweldsverheerlijking en bagatellisering van geweld staan een uniform en reëel gebruik van het artikel in de weg. Deze

begrippen zijn te vaag. Daarom is deze strafbaarstelling niet geschikt om de toenemende verruwing in het door de massamedia gebodene tegen te houden.

De bijzondere Kamercommissie heeft indertijd met de bedoeling om alleen bepaalde excessieve vormen van geweldsvoorstellingen via artikel 131 aan te pakken bewust voor een onvolledige regeling gekozen. Men nam op de koop toe dat andere gevaarlijke geweldsvoorstellingen buiten beschouwing blijven. Dit kan in het belang van de rechtszekerheid niet helemaal onweersproken blijven. Bovendien, het ook door de wetgever erkende risico dat door de schadelijke werking van geweldsvoorstellingen door de massamedia voor onze maatschappij ontstaat, kan niet hoog genoeg worden aangeslagen. Bij de kijkers, luisteraars of lezers vinden in de regel niet zulke verfijnde differentiaties plaats als bij de interpretaties van de begrippen geweldsverheerlijking en bagatellisering van geweld. Men onderscheidt niet zo exact of de handelende persoon in noodweer doodde en of de begane wreedheden vanuit ethisch gezichtspunt nog op de een of andere manier verdedigbaar of begrijpelijk zijn. Menig op sensatie beluste waarnemer denkt daar niet verder over na maar beleeft eenvoudig genoeg aan de geboden geweldsdaden.

Breed uitgemeten voorstellingen van bruutheden kunnen ook zonder verheerlijking van de getoonde geweldsdaden hun schadelijke en negatieve effect sorteren. Er behoort een zinvolle verandering van artikel 131 nagestreefd te worden, die het mogelijk maakt af te zien van begrippen als geweldsverheerlijking en bagatellisering van geweld.

Witte-boorden criminaliteit, wettelijke sancties en sociale controle

door John C. Watkins

De afwezigheid van een realistisch strafmodel om bij de behandeling van commerciële misdrijven te gebruiken is verbazingwekkend in een tijd, waarin wettelijke sancties voor minder verfijnde plunderingen juist tot bloei komen. In dit artikel zal het socio-juridische klimaat worden onderzocht, waarbinnen de witteboorden-criminaliteit gestalte krijgt. Ook wordt er een sanctiemodel voorgesteld om het probleem, tenminste provisorisch, te bestrijden.

20

De huidige heersende opvatting met betrekking tot de witteboorden-crimineel is zodanig dat om allerlei redenen enorme moeilijkheden zich voordoen als we proberen hem te zien als een ernstige wetsovertreder. De cruciale vraag blijft of we witteboorden-criminaliteit fundamenteel willen behandelen als strafbare feiten, danwel deze criminaliteit willen tegemoet treden met andere vormen van wettelijke of buiten wettelijke controle. We zullen eerst naar de strafwet zelf moeten kijken om een antwoord op deze vraag te krijgen.

De oorzaken van de misdaad zijn uitputtend bestudeerd. Er zijn pogingen ondernomen om de criminologie haar strafrechtelijke grondslag te ontnemen. Verwijdert men echter de strafwet uit het criminologisch onderzoek, dan verwijdert men het begrip misdaad zelf. Het wettelijk fundament waarop de criminologie rust dient als constante herinnering dat misdaad onverbiddelijk is vervlochten met de sociale structuur. De strafwet als instituut is een barometer die de algemene gevoelens weergeeft van een bepaald socio-juridisch

* Dit is een verkorte weergave van: White-collar crime, legal sanctions and social control.

In: Crime and Delinquency, 23e jrg., 1977, nr. 3, blz. 290-304.

samenlevingsverband. Het is zinloos een einde te wensen aan de juridische begrippen in de studie van de misdaad of van misdadig gedrag. Immers, het vacuum zou worden gevuld met vaagheid. Paul Tappan heeft meesterlijk opgesomd wat het argument is om de juridische normering te blijven erkennen, toen hij schreef: In het recht wordt met grotere helderheid en precisie gedrag gedefinieerd dat misdadig is dan onze antilegalistische criminologen beloven te doen. Bovendien heeft het de stabiliteit bevorderd, alsmede rechtszekerheid en betrouwbaarheid, door zijn exactheid, zijn zogenoemde technicité en zijn gematigdheid in het zoeken naar voorstellen tot verandering. Eigentijdse theorieën die antisociaal gedrag verklaren kunnen, of ze nu sociologisch of psychologisch zijn, crimineel gedrag niet geheel verklaren. Door de voorschriften van de strafwet erbij betrokken te laten, kunnen we volledig vat krijgen op die factoren die gepaard gaan met het etiket 'misdadiger'.

21

De strafrechtsbedeling interesseert zich slechts voor één werkprodukt: die mensen die officieel zijn aangemerkt als wetsovertreders. Zij zijn per definitie 'outsiders' in de sociale orde. Zij krijgen een heel andere behandeling dan zij die in het algemeen een ordelievende levensstijl hebben. Deze verschillende behandeling komt voort uit een overtreding van de strafwet die is verankerd in maatschappelijke mores.

Echter, niet alleen degenen die door de filters van het strafrechtelijke mechanisme druppelen zijn schuldig aan wetsovertredingen. Er zijn zeker ontelbare anderen die strafbare feiten hebben begaan, maar toch op vrije voeten blijven. Veel van hen hebben op succesvolle wijze de bedriegelijkheid van het aloude cliché 'misdada loont niet' aangetoond.

Om te bepalen 'waarom persoon A gevangen zit en persoon B niet' moeten we ons verder begeven op het continuum van de strafrechtsbedeling. Een belangrijk punt hierbij is de relatie slachtoffer-dader die door het begaan van een wettelijk verboden handeling kan ontstaan. Zonder deze zeer belangrijke relatie is een klacht over onwettige activiteit vaak moeilijk hard te maken. Allerlei imponderabilia spelen een rol bij het tot stand komen van een

opsporing, proces en veroordeling. Theoretisch zijn alle criminele daden onderworpen aan strafrechtelijke duiding en daaropvolgende sancties; in feite kunnen we alleen maar hopen dat we net genoeg misdaad opsporen om te voldoen aan de minimale bestuurlijke en politieke doeleinden.

Gebrekkige theorie-opbouw

Steeds weer worden we geconfronteerd met de unidimensionale oorzaak-leer van de misdaad. Keer op keer horen we dat criminaliteit voornamelijk voortkomt uit slechte huisvesting, slecht onderwijs, slechte persoonlijke relaties en schadelijke economische onderdrukking. Het meeste criminele gedrag is als gevolg hiervan eigen aan de de lagere sociaal-economische klassen, zo redeneert men verder. Zonder deze verklaring te verwaarlozen, moeten we dit aspect van de aetiologie van de criminaliteit niet overdrijven.

22

Sutherland heeft ons erop gewezen dat het echte misdaadprobleem in de USA verfiende overtredingen betreft, begaan door de 'respectabele' leden van de gemeenschap. Deze witteboorden-criminaliteit wordt begaan door personen van respectabele en hoge sociale status tijdens hun beroepsuitoefening. Door deze karakterisering van Sutherland werd de aandacht gevestigd op de criminogene factoren eigen aan onze rijke maatschappelijke klassen, in tegenstelling tot die van de lagere sociale klassen.

Zijn de rechtshandhavers en het strafrechtelijk systeem nu gevoeliger geworden voor het terugbrengen en voorkomen van dit type criminaliteit? Een ontkennend antwoord is op zijn plaats, omdat het werkelijke begrip van de witteboorden-criminaliteit in een embryonaal stadium verkeert. Het is voorwerp geworden van 'selectieve onoplettendheid' en dat wordt weerspiegeld door de verschillende manieren waarop de strafwet zelf leden van verschillende sociale groepen die dezelfde of vergelijkbare daden begaan, behandelt. Waarom hebben wij duidelijk een geheel van wettelijke normen voor de financieel onafhankelijken die verward raken in het net van witteboorden-criminaliteit en een ander voor de economisch en sociaal misdeelden? Waarom bestaat er kwalijke

ongelijkheid in de tenuitvoerlegging van straf-sancties voor witteboorden-criminaliteit? De antwoorden op deze vragen zijn niet makkelijk te vinden. Slechts als we graven naar het echte probleem van de 'boven'wereld criminaliteit ontdekken we de inconsistenties van de unidimensionale aetiologie.

Hoe straffen we witteboorden-criminelen tegenwoordig in Amerika? Een waarheidsgetrouw antwoord zou simpelweg zijn dat de Amerikaanse maatschappij in grote mate tekortschiet in het straffen hiervan, omdat onze sociale orde, tenminste gedeeltelijk, ietwat anomisch is wanneer ze met dit verschijnsel wordt geconfronteerd.

Een probleem hierbij is dat de witteboorden-criminaliteit niet zo duidelijk zichtbaar is als de gewone criminaliteit (diefstal, roof, inbraak). Zelfs wanneer het zichtbaar is gemaakt door met veel publiciteit gepaard gaande vervolgingen is de straf, toegediend aan de witteboorden-misdadiger, minder van inhoud. De beroeps-status van de meeste witteboorden-criminelen is zodanig dat het publiek er niet aan wil een oneerlijke zakenman gelijk te stellen met een misdadiger. Dat stempel 'crimineel' is tegengesteld aan al onze ideeën van wat een Amerikaanse zakenman vertegenwoordigt. Schur zegt dat het moeilijk is niet te concluderen dat de Amerikaanse maatschappij een ideologie heeft omhelsd die kan worden omschreven als kapitalisme in de volle zin van het woord — een knieval voor de waarden individualisme, competitie en winst van zulk een intensiteit dat aangespoord wordt tot misdaad die beschouwd moet worden als onvermijdelijk in een complexe moderne maatschappij.

Ten minste in theorie bevat de wet een groot scala van sanctiemogelijkheden om witteboorden-criminaliteit te bestrijden. In de praktijk is het echter heel anders. Waarom is het bijvoorbeeld maatschappelijk minder schandelijk veroordeeld te worden voor overtreding van de anti-trustwetten of verduistering dan voor gewapende roof of verkrachting? Waarom zijn de meeste witteboorden-misdaden mala prohibita eerder dan mala in se? Waarom hebben sinds 1940 maar een handvol managers gevangenisstraf

gekregen voor overtreding van de Sherman Antitrustwet?

Een verklaring hiervoor geeft Donald Newman in zijn opsomming van 5 verschillen die de wetten, welke ten grondslag liggen aan witteboorden-criminaliteit, onderscheiden van conventionele wetten. Ze verschillen 1) in oorsprong, 2) in bepaling van verantwoordelijkheid of belang, 3) in filosofie, 4) in handhaving en procesprocedure en 5) in sancties om overtreders te straffen.

De actuele oppositie tegen witteboorden-criminaliteit in de USA is zwak. Een aantal redenen daarvoor zijn hierboven genoemd. De publieke opinie moet zich bewust worden van de bestaande vooroordelen op dit gebied. Wanneer eenmaal erkend wordt dat misdaad in de 'respectabele' zakenwereld net zo roofzuchtig is als lower-class criminaliteit en economisch gezien veel schadelijker, misschien dat we dan in staat zijn de veroordelende sancties van de strafwet werkelijk effectief uit te voeren.

24

Sancties

Donald Taft is van mening dat witteboorden-criminaliteit aantrekkelijk is omdat het materieel voordeel biedt *met weinig of geen statusverlies*. Waarom komen er zo weinig veroordelingen voor bij dit type criminaliteit? De voornaamste reden is dat het tamelijk kostbaar is om zelfs een eenvoudige verduistering te onderzoeken en te vervolgen. Daarbij moet men nog voegen de natuurlijke neiging van juries om de verdachte-met-de-witte-boord het voordeel van de twijfel te gunnen vanwege diens economische en sociale positie.

Schade is het essentiële element bij iedere misdaad. Aangezien schade een vanzelfsprekend deel uitmaakt van het traditionele misdaad-begrip, is er weinig aandacht besteed aan de theoretische onderbouw ervan. Als aan de juries duidelijk gemaakt kan worden dat door witteboorden-criminaliteit wezenlijke schade aan persoonlijke en publieke belangen worden toegebracht, is men wellicht bereid hiertegenover van standpunt te veranderen.

Omdat statusverlies een belangrijke rol speelt in de perceptie van de witteboorden-crimineel, heeft waarschijnlijk een korte vrijheidsstraf het gewenste effect bij de bestrijding van deze soort

criminaliteit. Zo zijn er tenslotte twee voorwaarden om te proberen succesvol de witteboorden-criminaliteit te bestrijden. Op de eerste plaats moet de schadetheorie effectiever gebruikt worden door de vervolgende instanties en op de tweede plaats zal een korte gevangenisstraf de traditionele sanctie moeten zijn.

Een pleidooi voor de beperking van de bouw van gevangenissen*

door William C. Nagel.

In Philadelphia is in de 18e eeuw de eerste gevangenis geopend, die op de leest geschoeid was zoals wij die nu nog kennen. Men ging ervan uit dat een gevangenis tot doel had de samenleving te beschermen tegen de delinquenten, en dat zij tevens een corrigerende werking op de delinquenten diende te hebben.

In 1970 is 'The American Foundation Incorporated' uit Philadelphia met een onderzoek gestart, dat tot doel had na te gaan of de nieuw gebouwde gevangenissen aan deze twee vereisten voldeden. Deze nieuwe gevangenissen hebben een zogenaamd 'open uiterlijk' gekregen. Zo zijn er bijvoorbeeld geen tralies meer, maar in plaats daarvan glazen blokken. Op deze wijze hoopt men het 'opsluitingselement' naar de achtergrond te verschuiven.

Uit het onderzoek is echter gebleken dat hoewel er uiterlijk veel veranderd is, er intern nog steeds dezelfde situatie bestaat als voorheen. De controle staat nog steeds centraal en bovendien bestaat er een grote mate van wantrouwen en cynisme onder de gevangenisbevolking.

Hieruit kan men opmaken dat de beroving van de vrijheid de belangrijkste factor en een goede of slechte architectuur van de gevangenis een minder belangrijke zaak is.

Zo zijn er bedenkingen ontstaan tegen de bouw van gevangenissen, daar dit geen oplossing bleek te zijn voor het criminaliteitsprobleem. Er dienen alternatieven te worden gezocht, daar het strafrechtelijk systeem niet voldoet en tevens onmenselijk is. De kranten staan daarentegen vol met berichten over overbevolkte gevangenissen, de heropening van oude gevangenissen etc. Bovendien krijgt de zogenaamde 'harde lijn' van de conservatieven steeds meer bijval. Om deze twee verschillende opvattingen tegen

* Dit is een verkorte weergave van: A statement on behalf of a moratorium on prison construction, in The Prison Journal, 56e jrg., nr. 2, herfst/winter 1976

elkaar af te kunnen wegen, is men informatie gaan verzamelen over de afgelopen twintig jaar uit verschillende tijdschriften op het justitiële vlak. Eveneens is er materiaal bekeken uit privé-bronnen, zoals o.a. 'the American Correctional Association', hetgeen enig inzicht heeft gegeven in zaken als de wijziging van de gevangenisbevolking en de opening van nieuwe gevangenissen in de vijftig staten van de V.S. Hierna is, met gebruikmaking van deze gegevens, elke staat ingedeeld (van één tot vijftig) naar een veelheid van factoren die wellicht van betekenis zouden kunnen zijn, zoals het misdadcijfer, de omvang van de gevangenisbevolking, het gewelddadig crimineel gedrag, het inkomen van de laagst betaalden, het werkloosheidscijfer, de minderheidsgroepen, de zwarte bevolking. Ook zijn de staten ingedeeld naar hun politieke kleur, daar er zoals gezegd stemmen opgaan die zeggen dat de harde aanpak van de conservatieven de criminaliteit zou tegengaan en de zachte aanpak van de progressieven deze juist in de hand zou werken. Al deze gegevens zijn in tabellen tegen elkaar afgezet. Het resultaat is verrassend.

Wanneer men nl. de verschillende misdadcijfers van de verschillende staten vergelijkt met de omvang van de gevangenispopulatie in die staten, dan blijkt dat er weinig of geen verband tussen beiden is aan te tonen.

Het enige dat duidelijk blijkt, is dat de meeste staten met een grote gevangenisbevolking in het zuiden liggen. Verder komen er zowel staten met een hoog misdadcijfer en een kleine gevangenisbevolking, als staten met een hoog misdadcijfer en een grote gevangenisbevolking voor.

Uit een onderzocht verband tussen de omvang van de zwarte bevolking en het misdadcijfer blijkt dat, in tegenstelling tot de verwachting, in verschillende staten waar deze bevolkingsomvang groot is, het misdadcijfer juist laag is. Wel bestaat er een opvallend sterk verband tussen de omvang van het zwarte bevolkingsdeel en de omvang van de gevangenispopulatie. Hieruit kan men dus concluderen dat onafhankelijk van de hoogte van het misdadcijfer, een grote omvang van de zwarte bevolking steeds samengaat met een omvangrijke gevangenispopulatie.

Bij de vergelijking van een aantal andere variabelen is verder nog gebleken, dat er geen duidelijk verband is aan te tonen tussen de politieke kleur van een staat en zijn misdaadcijfer. Wel blijken de conservatieve staten over aanmerkelijk meer gevangenen te beschikken dan de progressieve staten. Staten met een voornamelijk arme bevolking hebben geen hoger misdaadcijfer, maar wel een grotere gevangenisbevolking. Bovendien bestaat er een sterk verband tussen het werkloosheidscijfer en de omvang van de criminaliteit, alsmede tussen de urbanisatiegraad en het misdaadcijfer.

De veranderingen in de gevangenisbevolking, het aantal lege bedden en het criminaliteitscijfer in de laatste twintig jaar zijn eveneens geregistreerd. Uit deze gegevens blijkt dat in dit tijdvak in vijftien staten de gevangenis capaciteit is uitgebreid met 56%. De gevangenisbevolking is in deze staten in evenredige mate gestegen en bovendien zijn hier de grootste overbevoeringsproblemen. In vijftien andere staten is de gevangenis capaciteit slechts met 4% uitgebreid en de toename van de gevangenisbevolking bedraagt daar 9%. Het criminaliteitscijfer is in de staten met een grote capaciteitsuitbreiding gestegen met 167% en in de andere staten met 145%.

28

Conclusie:

In het algemeen kan men naar aanleiding van de resultaten van het onderzoek zeggen dat er sprake is van een zich regelmatig wijzigende publieke opinie. Gebleken is dat de toename van de gevangenisbouw niet in relatie staat met het misdaadcijfer. De gevangenisbouw blijkt echter wel sterk samen te hangen met de politieke kleur van een staat. In conservatieve staten kunnen blijkbaar gemakkelijker gelden gereserveerd worden voor gevangenen dan in progressieve staten. In deze laatste staten moeten de rechterlijke macht en de gevangenisadministratie dan ook andere oplossingen zoeken voor hun veroordeelden. Soms zijn de gevonden alternatieven van traditionele aard, zoals bijvoorbeeld de 'probation', een andere keer leidt het gebrek aan gevangenen tot vernieuwingen. In elk geval is gebleken dat deze staten niet onveiliger zijn dan de staten met een ruim aantal gevangenen. Hiermee is tevens

aangetoond, dat het advies van conservatieve zijde om harder op te treden, geen steun in de werkelijkheid vindt. Zelfs kan men zeggen dat de 'opsluitingsbenadering' de samenleving meer geld kost, hoewel zij relatief minder effectief is.

Tot slot kan opgemerkt worden dat de oorzaken van de criminaliteit in onze samenleving liggen en wel in haar culturele en sociaal-economische onrechtvaardigheden. Er is dus geen afbreuk gedaan aan de mening dat van verdere gevangenisbouw voorlopig moet worden afgezien.

Literatuuroverzicht

Algemeen
Strafrecht en strafrechtspleging
Criminologie
Rechtssociologie
Gevangeniswezen
Reclassering
Psychiatrische zorg
Kinderbescherming
Politie

Uitleen van tijdschriften

30

Van de artikelen, die in deze rubriek zijn gepubliceerd, kan een copie worden gevraagd bij het Wetenschappelijk onderzoek- en documentatiecentrum van het Ministerie van Justitie, Bogaard-Centre, Sir Winston Churchillaan 366, Rijswijk, tel. 070-949383, toestel 143/144.

Algemeen

1

Becker, C. en S. Kronus. *Sex and drinking patterns: an old relationship revisited in a new way.* Social problems, 24e jrg., nr. 4, april 1977, blz. 482-497 (U.S.A.).

De aard van de verschillen, die er tussen de geslachten bestaan als het gaat om motieven om te drinken of om het drinkgedrag, zijn onderzocht d.m.v. een gestratificeerde steekproef (N = 385). Verschillen tussen mannen en vrouwen bleken minder belangrijk te zijn dan leeftijd, het student zijn of huwelijksstatus. De auteurs wijzen op het belang van 'multivariate discriminant analyses' voor het opsporen van groepsverschillen in sociologische research.
Met literatuuropgave

2

Boersma, J. *De rechtbank als ethologisch gebeuren.* Tijdschrift voor criminologie, 19e jrg., nr. 2, april 1977, blz. 87-100 (N.).

De auteur begint zijn artikel met een verklaring waarom hij als etholoog over een criminologisch onderwerp

schrijft. Hij heeft door omstandigheden de gelegenheid gehad gedurende 9 maanden, bijna wekelijks rechtszittingen te observeren. Vanuit een aantal ethologische soortspecifieke gedragselementen wordt door de auteur het procesgebeuren belicht. Zo brengt het rituele gedrag op een rechtzitting spanningen bij de verdachte teweeg, die irrelevant gedrag zouden kunnen veroorzaken. In de ethologie is in conflictsituaties dergelijk irrelevant gedrag aangetoond. Het bleek echter dat in de rechtszaal dergelijk gedrag door de verdachte niet opvallend vaker werd vertoond dan door de officier. In het algemeen voelen de verdachten zich kennelijk op hun gemak. Een ander verband dat door de ethologisch waarnemende auteur is opgemerkt, ligt in het soort schoeisel van de verdachte en het type delict. In het algemeen worden weinig sandalen gedragen door de verdachten. Verder is naar de mening van de auteur uit het rollenspel af te leiden, dat bij de officier een grotere consistentie bestaat tussen zijn persoonlijke opvatting en zijn ambtopvatting dan bij de advocaat. Tenslotte concludeert hij dat over het functioneren van advocaten weinig onderzoek bestaat, terwijl deze ethologische benadering heeft laten zien dat een onderzoek hier noodzakelijk is om een beter beeld te krijgen.

31

3

Deutekom, W. van. *Misleidende reclame en het recht in Nederland.*

Intermediair, 13e jrg., nr. 24, 17 juni 1977, blz. 11-17 (N.).

De auteur gaat in dit artikel nader in op de betekenis van het begrip 'misleitend' voor een bruikbare wettelijke bescherming van de consument. Zij gaat daarvoor eerst na welke betekenis men aan het begrip 'reclame' moet hechten. Het probleem blijkt vooral te zitten in de verschillende interpretatie van reclame als bindend aanbod van de verkoper of als uitnodiging aan de koper om een aanbod te doen. Buiten de wettelijke beperkingen van het misleitend gebruik van de reclame, worden ook gedragsregels gehanteerd door de verschillende betrokken organisaties. Hier gaat het voornamelijk om het voorkomen van oneerlijke concurrentie. Met een analyse van de jurisprudentie op dit terrein geeft de auteur een aantal elementen aan om de wettelijke bescherming uit te breiden. Zij bespreekt daarbij het wetsontwerp van art. 1416a-1416c BW. Het blijft voor de wetgever echter moeilijk om maatstaven aan te leggen. Daarom blijft het volgens de auteur van groot belang om de consument kritischer en weerbaarder te maken.

4

Verberne, P. *Naar een nieuwe wet op de rechtshulp.* Recht en kritiek, nr. 2, 1977, blz. 205-211 (N.).

In verband met de voorbereiding van een nieuwe wet op de rechtshulp waarmee onlangs werd aangevangen

door een gezamenlijke commissie van het ministerie van justitie en de Orde van advocaten, zet de schrijver uiteen hoe de bestaande Bureau's voor Rechtshulp functioneren. Deze hebben de vorm van particuliere stichtingen. Ze worden volledig door het ministerie van justitie gesubsidieerd. De auteur is van oordeel dat de balie in de besturen van de bureau's (met uitzondering van Amsterdam) een te dominante plaats inneemt. Krachtens de nieuwe regeling zouden de professionele hulpverleners weliswaar sterk vertegenwoordigd maar niet in de meerderheid mogen zijn, teneinde belangenverstrengeling te vermijden. Ook met betrekking tot de staf van een bureau zou de wet enkele bepalingen dienen te bevatten, m.n. over zeggenschap in belangrijke beslissingen. De auteur onderschrijft het standpunt van de balie, dat het gewenst is een centraal orgaan voor de rechtshulpverlening op te richten; de bureau's hebben al initiatieven in deze richting genomen. Voor wat betreft de taken van de bureau's: naast de eerstelijns hulp zou er ook ruimte moeten komen voor hulpverlening in de tweede lijn, vooral op terreinen waarvoor geen verplichte procesvertegenwoordiging bestaat (de auteur verwacht op dit punt fel verzet van de balie). Vervolgens behoeft regeling de verhouding tussen het bureau en andere, zelfstandige hulpverleners. Tenslotte staat de auteur stil bij de financiële consequenties van een verbeterd rechtshulpstelsel.

5

Wilson, J. *Social protest and social control*.

Social problems, 24e jrg., nr. 4, april 1977, blz. 469-481 (U.S.A.).

Hoewel dit gebied verwaarloosd is, is de invloed van sociale controle op leden van actiegroepen een belangrijk onderzoeksgebied. Er zijn vier belangrijke punten te onderscheiden. 1. Wie en wat wordt gecontroleerd? 2. Hoe wordt de controle uitgeoefend? 3. Wie controleert er? 4. De effecten van controle op actiegroepen. De effecten van sociale controle op vorm en behoud van het protest zijn op vier belangrijke gebieden te zien: 1. Op de individuele attitudes, waar controle gewoonlijk aanspoort tot bijval. 2. Op de mobilisatie. Criminalisatie moedigt mobilisatie aan. 3. Op doeleinden en strategie, waar controle leidt tot meer radicale maatregelen. 4. Op de organisatie, waar controle de beweging verzwakt. De schrijver onderstreept de symbolische aspecten van sociale controle. Hij benadrukt het belang van wederkerigheid. De gegevens hebben betrekking op de situatie in de Verenigde Staten in de jaren zestig. Met literatuuropgave.

Strafrecht en strafrechtspleging

6

Abspoel, J.J. *Ongelijkwaardige wapens in het strafproces?*

Proces, 56e jrg., nr. 6, juni 1977, blz. 144-155 (N.).

In dit artikel wordt in het kort uiteengezet waarin het Angelsaksische strafproces verschilt van het continentale. Als het meest opvallende verschil hierbij wordt in het algemeen genoemd de gelijkwaardige opstelling van verdachte en aanklager in het Angelsaksische proces en de ongelijkwaardige plaats van deze partijen in het continentale proces. In het eerstgenoemde proces waakt de rechter over de handhaving van het recht, met andere doeleinden heeft hij niets te maken. In het continentale proces staat het strafproces in het teken van de misdaadbestrijding. Naar de mening van de auteur is het verschil veel meer gelegen in de opstelling van de rechter dan in de ongelijkheid van de partijen. Dit laatste wordt vooral veroorzaakt door het optreden van de advocaat, die te veel een passieve rol vervult. Hier gaat de auteur nader op in. Hij besluit met een aantal gedachten die hij ter overweging aan de lezer voorlegt. Zo stelt hij o.a. in bepaalde gevallen een vierde rechter naast de voorzitter van de strafkamer voor, de bijzitters in het strafproces zouden gedragskundigen kunnen zijn, de tijd en mankracht in het strafproces zouden efficiënter kunnen worden gebruikt, een bureau van de openbare verdediger zou wenselijk zijn en een zekere specialisatie in het strafproces zou wenselijk zijn.

33

7

Bartels, J.A.C. en J.W.Fokkens. *Het jeugdrecht in discussie: de rechtspositie van de verdachte*.
Proces, 56e jrg., nr. 9, september 1977 (N.).

De betekenis van het pedagogisch karakter van het kinderstrafrecht komt vooral tot uitdrukking in de gerichtheid van de betrokken instanties op de beïnvloeding van het gedrag van jeugdigen tot maatschappelijk aanvaardbaar gedrag. Deze gedragsbeïnvloeding wordt steeds meer gerealiseerd door via een sepot andere afhandelingvormen toe te passen, zodat straffen en maatregelen uit het kinderstrafrecht steeds meer worden tot een ultimum remedium. Hierdoor komt het strafkarakter van het kinderstrafrecht meer naar voren. Naarmate men de gedragsbeïnvloeding van de dader meer accentueert zal echter het gelijkheidsbeginsel – gelijke gevallen dienen gelijk behandeld te worden – aan betekenis inboeten. Dit is om pedagogische redenen onvermijdelijk en daarom aanvaardbaar. Het gelijkheidsbeginsel komt echter op minder aanvaardbare wijze in het geding als – zoals de schrijvers aantonen – daaruit een ongelijke behandeling van verdachten in verschillende arrondissementen voortvloeit. Tevens blijkt een aantal rechtswaarborgen in het kinderstrafrecht te ontbreken. Het kan worden betwijfeld of de van het volwassenen strafprocesrecht afwijkende regeling wel noodzakelijk is om het pedagogisch karakter van het kinderstrafrecht tot zijn recht te laten komen en ook of wel een voldoende afweging van pedagogische belangen tegenover rechtswaarborgen heeft plaats gevonden. De zaak is te ingewikkeld om bij verdere studie en discussie een-

voudig voor een pedagogisch, of meer op rechtsbescherming gerichte benadering te kiezen.

8

Beek, B. van der, en H. Fillet. *Het ontwerp Wet Wapens en Munitie en de controle op opsporingsambtenaren.*

Ars aequi, 26e jrg., nr. 7, 1977, blz. 461-471 (N.).

De schrijvers komen na behandeling van een aantal belangrijke artikelen uit het ontwerp Wet Wapens en Munitie (Witte Stukken Tweede Kamer, 1976-1977, 14.413 nrs. 1-3) en schematisering van de bevoegdheidsformuleringen tot de conclusie dat het een zowel op praktische als principiële gronden gevaarlijk wetsontwerp betreft. De politieke bevoegdheden worden onvoorstelbaar ruim bevonden, waardoor een ernstige inbreuk op de privacy van de burgers kan voorkomen. Verder behandelen schrijvers nog de vraag hoe misstanden in het politieoptreden in het algemeen tegengegaan kunnen worden. Men concludeert dat de exclusionary rule (het principe dat onrechtmatig verkregen bewijs en de vruchten daarvan niet als bewijs tegen de verdachte kunnen gelden) in de U.S.A. niet het gewenste effect heeft gehad en ziet in een politieombudsman een betere mogelijkheid tot controle op het politieapparaat. Van de Staten-Generaal wordt gevraagd het ontwerp niet te laten passeren om de politie niet nog meer tot een macht te maken waartegen de burgers niet gewapend zijn. Met literatuuropgave.

34

9

Mulder, G.E. *Waarom Community Service?*

Proces, 56e jrg., nr. 3, maart 1977, blz. 61-68 (N.).

De auteur bespreekt in dit artikel de 'Community Service'. Dit houdt in dat de rechter aan een schuldig verklaarde delinquent de verplichting kan opleggen onbetaald werk ten bate van de gemeenschap te verrichten. Deze sanctie is bedoeld als een alternatief voor de korte vrijheidsstraffen. Nadat de auteur heeft opgemerkt dat de community service qua zwaarte zeker met deze straf gelijk te stellen is, gaat hij in op het punitatieve element ervan. Vervolgens bespreekt hij het resocialisatie-effect en de 'reparation'. Hij geeft aan dat het dienstbetoon een belangrijke plaats hierbij inneemt. Hierna gaat hij beknopt in op de verhouding tussen de community service en de geldboete. De auteur is van mening dat voor de ten uitvoerlegging van de community service een afzonderlijke organisatie dient te worden opgericht, waarin de reclasseringsambtenaar een leidende rol zal moeten spelen. De community service order moet volgens de auteur echter door de rechter worden opgelegd. Tenslotte geeft hij aan in welke stadia van het proces de community service voor toepassing in aanmerking kan komen.

Niemeijer, H. *De handhaving van artikel 26 Wegenverkeerswet.*

Verkeersrecht, 25e jrg., nr. 6, juni 1977, blz. 121-130 (N.).

De schrijver gaat in dit artikel na waarom o.a. art. 26 Wegenverkeerswet gewijzigd werd en geeft een beschouwing n.a.v. een artikel van Mr. E. Jesserun d'Oliveira-Prakken. Het wetsartikel werd in 1973 gewijzigd, omdat de regels betreffende alcoholgebruik door verkeersdeelnemers als verouderd beschouwd werden. Behandeld wordt wat er in de memorie van toelichting staat. Wat betreft het artikel van Mr. Jesserun d'Oliveira-Prakken, maakt de schrijver een aantal opmerkingen over de artikelen 26 lid 2 en 33a. Hierna behandelt hij het bewijs van het handelen in strijd met art. 26 lid 2 W.V.W., de omschrijving van dit artikel in het politie proces-verbaal en het bewijs dat het alcoholpromillage hoger was dan 0,5 0/00, waarbij ook de bewijskracht van de verklaring van het Gerechtelijk Laboratorium ter sprake komt. Tenslotte maakt hij nog enkele slopopmerkingen en besluit met de opmerking dat het bewijs van de overtreding van art. 26 lid 2 W.V.W. ingewikkelder is dan Mr. Jesserun d'Oliveira-Prakken in haar genoemd artikel stelt.

35

Streng, F. *Psychoanalyse und Strafrecht.*

Monatschrift für Kriminologie und Strafrechtsreform, 59e jrg., nr. 2/3, juni 1976, blz. 77-92 (B.R.D.).

De relatie tussen psychoanalyse en strafrecht is reeds veelvuldig beschreven. Vaak gebeurt dit te polemisch. De belangrijkste grondslagen van het strafrecht worden in dit artikel belicht vanuit een psycho-analytische visie op menselijk gedrag. Straf veronderstelt schuld. Schuld veronderstelt een vrije keuze. De auteur beargumenteert dat de vrije wil een fictie is. Ook andere veronderstellingen waarop het strafrecht is gebaseerd passeren de revue. Gepleit wordt voor een strafrecht gebaseerd op het principe van verantwoordelijkheid met als enig doel preventie van criminaliteit. Met literatuuropgave.

Veen, Th.W. van. *Het voorontwerp voor art. 280 Sr.*

Proces, 55e jrg., nr. 12, december 1976, blz. 245-255 (N.).

In het voorontwerp art. 280 Wetboek van Strafrecht wordt getracht onder bepaalde voorwaarden het bona fide verlenen van hulp aan weggelopen minderjarigen buiten bereik van art. 280 Sr. te houden. In een initiatief wetsontwerp van Haas-Berger-Roethof van 2 september 1975 is hetzelfde beoogd. Aan beide voorstellen kleven nogal wat bezwaren. Ondermeer gaat de auteur in op de functie van de kinderrechter in het voorontwerp. De auteur bekritiseert de voorge-

stelde regeling waarbij het initiatief voor inschakeling van de kinderrechter bij de hulpverleners ligt. Ook de keus van de kinderrechter nl. de kinderrechter van de woonplaats van het weggelopen kind acht hij weinig gelukkig. Verder stelt hij dat de leeftijdsgrens, twaalf jaar, overbodig is. Voorgesteld wordt een meldingsplicht die als zij niet binnen de in de wet opgenomen tijd wordt nagekomen een overtreding tegen het openbaar gezag oplevert. Een dergelijke regeling hoort echter niet in het wetboek van strafvordering thuis.

13

Veen, T. van. *Over uitlevering en politieke delicten*. Ars aequi, 26e jrg., mei 1977, blz. 271-282 (N.).

36

De auteur geeft zijn mening over de Europese conventie ter bestrijding van terrorisme, die binnenkort ter ratificatie zal worden voorgelegd. Hij geeft een uitvoerig historisch overzicht om aan te tonen dat in elk geval op het gebied van de uitlevering, het recht de hem opgedragen taak van bescherming en verzekering van individuele vrijheid en gelijkheid slechts in schijn vervult, doch in werkelijkheid een instrument van machtsuitoefening en vrijheidsbeperking is. De auteur is van mening dat door de politieke machtsverhoudingen het verbod van uitlevering voor politieke delicten wordt uitgehold. Nadat hij uitgebreid is ingegaan op de door de staat gevonden alternatieven voor uitlevering en de zogenaamde 'definitiemacht', behandelt hij een aantal artikelen uit de Europese conventie ter bestrijding van terrorisme van 1976. Hij komt tot de conclusie dat deze Europese conventie de categorie politieke delicten uitholt en hij spreekt derhalve de hoop uit dat Nederland deze conventie niet zal ondertekenen.

Met literaturopgave.

Criminologie

14

Adler, F. *The interaction between women's emancipation and female criminality: A cross-cultural perspective*.

International journal of criminology and penology, 5e jrg., nr. 2, mei 1977, blz. 101-112.

In dit artikel wordt het beeld geschetst van een langzaam maar zeker sociale revolutie waarbij vrouwen in diverse opzichten hetzelfde gedrag gaan vertonen als mannen. Ondanks de verschillen die er zijn en blijven tussen mannen en vrouwen, blijkt dat behoeften en kwaliteiten elkaar weinig ontlopen. Nu vrouwen meer mogelijkheden krijgen aan het maatschappelijk leven deel te nemen, nemen hun gedragsalternatieven (ook criminele) toe. Het aantal door vrouwen gepleegde delicten neemt dan ook toe in die landen waar vrouwen maatschappelijk actiever worden. Dit geldt

voor delicten als diefstal maar ook voor moord, kidnapping en politieke delicten.

Met literatuuropgave.

15

Biron, L. en M. Le Blanc. *Family components and home-based delinquency.*

British journal of criminology, 17e jrg., nr. 2, april 1977, blz. 157-168. (G.B.)

Zijn structurele aspecten binnen het gezin (werk van de moeder, aantal kinderen, gezinssamenstelling) van invloed op de kwaliteit van de banden tussen ouders en kinderen en de socialisatiemethoden (communicatie, supervisie en identificatie)? Geven de socialisatiemethoden de belangrijkste verklaring voor tegen het gezin gericht delinquent gedrag? Om op deze vragen het antwoord te vinden werden 326 jongens en meisjes tussen twaalf en zestien jaar ondervraagd. Communicatie en supervisie blijken van meer invloed te zijn op tegen het gezin gericht delinquent gedrag dan de structurele aspecten van het gezinsleven. Ook factoren buiten het gezin spelen mee.

Met literatuuropgave.

37

16

Blankenburg, E. en Feest, J. *On the probability of a bank robber being sanctioned.*

International journal of criminology and penology, 5e jrg., nr. 2, mei 1977, blz. 113-127.

In veel criminologische literatuur wordt stilzwijgend aangenomen dat het geoorloofd is op basis van een onderzoek bij gepakte delinquenten, te generaliseren naar alle delinquenten. Het zal duidelijk zijn dat dit veelal niet verantwoord is. De auteurs laten middels een secundaire analyse van een onderzoek bij bankovervallers een drietal manieren zien om dergelijke generalisaties gefundeerd te maken. Zij concluderen onder meer dat het succes van een bankover in sterke mate afhangt van de voorbereiding. Professionele bankrovers lopen dan ook een kleinere kans gepakt te worden bij een bankoverval. Wel worden zij vaak daarna i.v.m. andere delicten gepakt. De sociale klasse van de dader speelt geen rol bij de pakkans wel bij de straftoemeting.

Met literatuuropgave.

17

Cohen, A.K. *The concept of criminal organisation.*

British journal of criminology, 17e jrg., nr. 2, april 1977, blz. 97-111. (G.B.)

De auteur geeft een beschrijving van het algemene karakter en het terrein van criminele organisatie en geeft een overzicht van de bijzondere vormen van criminele organisatie, die het belangrijkste werkterrein voor criminologisch onderzoek zijn geweest. Hij legt

er hierbij de nadruk op, dat criminele organisatie activiteitsstructuren omvat en verscheidene relationele structuren. Criminele organisatie beperkt zich niet tot specifiek criminele activiteit, maar omvat alle maatschappelijke activiteit, voorzover het crimineel gedrag voortbrengt. De auteur toont aan dat de functionele problemen van menselijke systemen in de criminele onderneming een kenmerkende vorm hebben en dat dit een gespecialiseerd onderzoek van de criminele organisatie rechtvaardigt.

18

Court, J.M. *Pornography and sex-crimers: a re-evaluation in the light of recent trends around the world*. International journal of criminology and penology, 5e jrg., nr. 2, mei 1977, blz. 129-157.

In de afgelopen jaren is in vele westerse landen pornografie gemakkelijker beschikbaar gekomen. In dezelfde periode en in dezelfde landen is het aantal aangegeven verkrachtingen en pogingen tot verkrachting toegenomen. Een causale relatie tussen deze fenomenen is niet aan te tonen. Evenmin echter is aangetoond dat een daling van het aantal seksuele delicten toe te schrijven was aan liberalisatie van pornografie. In dit artikel bespreekt de auteur diverse onderzoeken naar deze relatie. Hij concludeert dat een toename van seksuele delicten door pornografie, vooral pornografie met agressieve componenten, niet onwaarschijnlijk is. Met literatuuropgave.

38

19

Drost, Th., R. Jongman en T. Schilt. *Gelet op de kritiek op het Groninger straftoemetingsonderzoek*. Een nadere beschouwing van het klasse-effect naar aanleiding van de reactie van Leuw en Lissenberg. Tijdschrift voor criminologie, 19e jrg., nr. 2, april 1977, blz. 65-80 (N.).

In dit artikel gaan de auteurs nader in op de kritiek van Leuw en Lissenberg op een eerder door hen geschreven artikel. Voordat zij op de inhoudelijke kritiek ingaan, beschuldigen zij de auteurs L. en L. ervan dat zij verschillende conclusies verkeerd hebben overgenomen. Bij de bespreking van de inhoudelijke kritiekpunten wordt nader ingegaan op de methode van het onderzoek. Naar de mening van de auteurs is het niet zo dat het klasse-effect van de straftoemeting wordt vertroebeld door de werkloosheid zoals L. en L. beweerden. Daarnaast is, zo geven de auteurs toe, geen rekening gehouden met de invloed van de recidive op de strafmaat, maar dit zal de uitkomst van het onderzoek niet vertroebelen. Vervolgens wordt door de auteurs een correctie op hun onderzoek aangebracht voor wat betreft de invloed van de werkloosheid en de recidive op de straftoemeting. Zij geven daarbij een toelichting op de door hen gevolgde methode. Tot slot gaan zij nader in op de inhoud van het begrip klassejustitie.

Erickson, M.L., J.P. Gibbs en G.F. Jensen. *The deterrence doctrine and the perceived certainty of legal punishments.*

American sociological review, 42e jrg., nr. 2, 1977, blz. 305-318. (U.S.A.)

De auteurs geven in dit artikel de resultaten weer van een onderzoek naar de afschrikkende werking van wettelijke sancties. Zij hebben bij hun onderzoek gebruik gemaakt van de 'self-report' techniek, waarbij aan personen wordt gevraagd hun criminele daden op te geven. De resultaten van het onderzoek doen enige twijfel rijzen bij de stelling, dat met name de objectieve zekerheid dat er gestraft wordt een afschrikkende werking heeft. Als een belangrijker factor komt in dit onderzoek naar voren, dat de mate waarin het gedrag maatschappelijk veroordeeld wordt van invloed is op het misdaadcijfer. De auteurs besluiten hun artikel met de conclusie dat bij dit soort studies naar het effect van sanctiebedreiging, de variabelen moeten worden gemeten zoals de justitiabele hen waardeert. Met literatuuropgave.

Eysenck, S.B.G., J. Rust en H.J. Eysenck. *Personality and the classification of adult offenders.*

British journal of criminology, 17e jrg., nr. 2, april 1977, blz. 169-179. (G.B.)

De auteurs vragen zich af of psychologische variabelen, gedefinieerd in vragenlijsten en psycho-fysiologische technieken, het mogelijk maken om daders die gewoonlijk misdrijven van een bepaalde soort begaan, van elkaar te onderscheiden en van een 'rest'-groep, bestaande uit daders die allerlei soorten gecombineerde misdrijven begaan. Hiertoe zijn 156 volwassen gevangenen verdeeld over vijf groepen: vier groepen waarvan de proefpersonen verschillende enkelvoudige misdrijven hebben begaan en één groep waarvan de proefpersonen veelsoortige criminele activiteit hebben ontwikkeld. Zij zijn getest d.m.v. de E.P.Q. (Eysenck personality questionnaire) en technieken als het meten van de G.S.R., en conditioneren. De gegevens zijn enkelvoudig en gecombineerd verwerkt. De resultaten gaven duidelijke verschillen te zien tussen de groepen. Dit doet vermoeden dat verschillende vormen van misdrijven begaan worden door personen die psychologisch gedifferentieerd kunnen worden naar verschillende 'typen'. Met literatuuropgave.

Farrington, D.P. *The effects of public labelling.*

British journal of criminology, 17e jrg., nr. 2, april 1977; blz. 112-125. (G.B.)

Als individuen openlijk gestigmatiseerd worden zal het gevolg hiervan zijn dat het afwijkend gedrag

toeneemt. Om deze hypothese te toetsen werden door de auteur 400 kinderen tussen de acht en achttien jaar uit de werkende klasse in Londen ondervraagd. Het etiketteren werd operationeel gemaakt en gemeten d.m.v. officiële veroordelingen door de rechtbank. Afwijkend gedrag werd gemeten d.m.v. rapportage van delinquent gedrag en sociaal afkeurenswaardige daden door de proefpersonen zelf. De hypothese werd door de gegevens bevestigd. De auteur geeft aan hoe dergelijk onderzoek vervolgd kan worden.
Met literatuuropgave.

23

Ferrence, R.G. en P.C. Whitehead. *Impaired driving and public policy: an evaluation of proposed countermeasures.*

Blutalkohol, 14e jrg., nr. 2, maart 1977, blz. 106-117 (B.R.D.).

40

De auteurs geven aan dat het probleem rijden onder invloed tegenwoordig in de publieke belangstelling staat. De onderzoeksresultaten over de nadelige gevolgen van het rijden onder invloed en het toenemende gebruik van alcohol op jeugdige leeftijd in samenhang met auto-ongelukken zijn algemeen bekend. Mede hierdoor zijn een aantal wetswijzigingen met betrekking tot het alcoholgebruik en het rijden onder invloed voorgesteld. De auteurs achten het daarom belangrijk de voorgestelde wettelijke maatregelen te toetsen op het effect dat ze zullen hebben op het rijden onder invloed en de daarmee samenhangende ongelukken. Zij onderzoeken derhalve de belangrijkste voorstellen van de Canadese regering en bekijken de doelmatigheid en het mogelijke nut in het licht van hedendaagse onderzoeksresultaten met betrekking tot de bestaande wetgeving en bestrijdingsmethoden. Ook worden mogelijke noodzakelijke controle maatregelen beproefd en suggesties worden gedaan voor eventuele alternatieven van de huidige voorstellen.
Met literatuuropgave.

24

Friday, P.C. *Changing theory and research in criminology.*

International journal of criminology and penology, 5e jrg., nr. 2, mei 1977, blz. 159-170.

Ondanks het feit dat de criminologische literatuur zeer omvangrijk is geworden en haar weg heeft gevonden naar staatscommissies en doorwerkt in het gevoerde beleid, is er veel kritiek. Deze kritiek, afkomstig van de nieuwe conflict-georiënteerde criminologie, betreft zowel de theorievorming als het onderzoek. Deze kritiek en de daarmee samenhangende nieuwe ontwikkelingen in de criminologie, is onderwerp van dit artikel. De auteur signaleert vele overeenkomsten tussen de traditionele en radicale criminologie. Beiden zijn het erover eens dat maatschappelijke

veranderingen nodig zijn. In plaats van elkaar te bestrijden zouden de criminologen zich gezamenlijk moeten bezig houden met de vraag welke veranderingen essentieel zijn.
Met literatuuropgave.

25

Glaser, D. *The compatibility of free will and determinism in criminology: Comments of an alleged problem.*

The journal of criminal law and criminology, 67e jrg., nr. 4, december 1976, blz. 486-490 (U.S.A.).

Zowel de aanname van een vrije wil als het determinisme zijn een verbale weergave van de werkelijkheid. Door de aanname van een vrije wil wordt iemands morele verantwoordelijkheid voor zijn of haar gedrag benadrukt. In het determinisme wordt het accent gelegd op de buiten de persoon gelegen invloeden op het gedrag. Welk accent men ook legt introspectie laat zien dat aan gedrag een afweging en keuzep proces ten grondslag ligt. Voor de criminologie is het onderzoek naar de met crimineel gedrag samenhangende factoren belangrijker dan discussies over vrije wil.
Met literatuuropgave.

41

26

Hepburn, J.R. *Testing alternative models of delinquency causation.*

The journal of criminal law and criminology, 67e jrg., nr. 4, december 1975, blz. 450-460 (U.S.A.).

Door gebruik te maken van de door Simon-Blalock ontwikkelde methode om causule relaties op te sporen, toetst de auteur enkele criminologische modellen waarin het ontstaan van crimineel gedrag in verband wordt gebracht met: gebrek aan steun van het gezin, omgang met delinquenten, en delinquent zelf beeld. Het onderzoekmateriaal bestond uit door 239 jongens van 14-17 jaar ingedeelde vragenlijsten en politiegegevens over deze jongens. De resultaten zijn in overeenstemming met gewijzigde formulering van Hirchi's model. De relaties met het ouderlijk gezin, zijn van groot belang.
Met literatuuropgave.

27

Herold, H. *Die Bedeutung der Kriminalgeographie für die polizeiliche Praxis.*

Kriminalistik, 31e jrg., nr. 7, juli 1977, blz. 289-296 (B.R.D.).

De criminografie is een belangrijk hulpmiddel voor een effectievere bestrijding van de criminaliteit. Een analyse van de wijze waarop de criminaliteit naar plaats en tijd varieert kan de effectiviteit van repressieve en preventieve politieactiviteiten verhogen. In dit artikel bespreekt de auteur allereerst de inhoud van het begrip

criminografie en beklemtoont dat het meer omvat dat het verzamelen van gegevens over de omvang van de criminaliteit in een bepaalde regio. Ook wordt ingegaan op de methoden die de criminografie hanteert en de begrippen waarmee gewerkt wordt. In het derde deel worden de toepassingsmogelijkheden besproken.

Met literatuuropgave.

28

Kunkel, E. *Die prozentuale Verteilung der zeitlichen Abstände zwischen den Trunkenheitsdelikten im Strassenverkehr bei alkoholauffälligen Kraftfahrern.* Blutalkohol, 14e jrg., nr. 3, mei 1977, blz. 129-143 (B.R.D.).

42

De auteur geeft aan dat een 'follow-up'-onderzoek op het gebied van de verkeersveiligheid de meest geschikte methode is tot het vaststellen van de resultaten van therapeutische maatregelen. De resultaten van 'follow-up'-onderzoeken zijn alleen met elkaar vergelijkbaar indien hun tijdopzet een gelijke periode bestrijkt. Teneinde de optimale tijdsduur van deze studies betreffende rijden onder invloed te kunnen bepalen, is het noodzakelijk te weten hoe lang de periodes zijn tussen de verschillende veroordelingen wegens rijden onder invloed in. De auteur laat zien dat de uitkomsten van een aantal empirische onderzoeken (o.a. van Buikhuisen) aantonen, dat deze tijdsduur tenminste tien jaar dient te zijn. Daar het niet mogelijk is om een tijdsduur van tien jaar aan te houden in 'follow-up'-onderzoeken, kan men proberen het recidive percentage te schatten van de tien jaar die volgen door o.a. rekening te houden met de verdeling van de tijdsduur tussen de veroordelingen wegens rijden onder invloed in. De auteur geeft hierna een 'retrospective' analyse van een aantal automobilisten die drie maal veroordeeld waren wegens rijden onder invloed. Hij komt tenslotte tot de conclusie dat meer dan 50% van de recidivisten wegens rijden onder invloed veroordeeld zullen worden na meer dan drie jaar na hun laatste veroordeling voorafgaande aan de 'follow-up' periode.

Met literatuuropgave.

29

Meier, R.F. *The new criminology: continuity in criminological theory.*

The journal of criminal law and criminology, 67e jrg., nr. 4, december 1976, blz. 461-469 (U.S.A.).

De 'new criminology' is, zo stelt de auteur, vooral nieuw in haar nadruk op de politieke factoren die bepalend zijn voor de vraag wat als criminaliteit wordt gedefinieerd en wie als delinquent. Overigens bouwt deze nieuwe criminologie voort op ideeën en modellen die reeds tientallen jaren geleden ontwikkeld zijn. In dit artikel worden deze historische lijnen geschetst en wordt geïllustreerd op welke wijze (labeling)

theorieën en met name het werk van de Chicago school van invloed zijn geweest op de nieuwe criminologie.

Met literatuuropgave.

30

Michalowski, R.J. *The social and criminal patterns of urban traffic fatalities.*

British journal of criminology, 17e jrg., nr. 2, april 1977, blz. 126-140. (G.B.)

Hoewel in Amerika een gewelddadige dood in de meeste gevallen het gevolg is van een verkeersongeluk, wordt dit gegeven in de sociologische literatuur verwaarloosd. In dit artikel worden 223 dodelijke verkeersongevallen geanalyseerd, die in Columbus (Ohio) plaatsvonden tussen 1969 en 1971. Het patroon van dodelijke verkeersongevallen in de steden heeft veel gemeen met het patroon van misdaad in de steden. Individuen die al eens een delict hebben gepleegd, vormen een belangrijk deel van de mensen die een dodelijk verkeersongeluk veroorzaken. De gegevens leveren hoopvolle hypothesen op over de relatie tussen sociaal-culturele factoren en de kans op het veroorzaken van een ongeluk. Met literatuuropgave.

43

31

Miyazawa, K. *Erscheinungsbild und Tendenzen der Kriminalität in Japan.*

Monatschrift für Kriminologie und Strafrechtsreform, 60e jrg., nr. 1, februari 1977, blz. 1-15 (B.R.D.).

De auteur geeft een overzicht van verschijnselen en tendensen die er bestaan t.a.v. de ontwikkeling van de criminaliteit in Japan. Hij richt zich hierbij in het bijzonder op de periode na het einde van de oorlog. In de laatste jaren (tot 1974) valt een afnemende, in ieder geval stabiele, criminaliteitsindex op. Deze ontwikkeling wordt aangetoond voor verkeersdelicten, vermogens- en eigendomsdelicten en criminaliteit t.g.v. druggebruik. De jeugdcriminaliteit geeft in het bijzonder een gedifferentieerd totaalbeeld. Een groot aantal mogelijke beïnvloedende factoren worden besproken, zoals de economische ontwikkeling, verhoging van het algemene welvaartspeil, het feit dat Japan een eiland is (een belemmering voor de invoer van drugs), scherpe controle op wapenbezit en samenwerking tussen bevolking en politie. Daarachter wordt de invloed van een uitgesproken hiërarchische verticale sociale structuur zichtbaar, waaraan de Japanse samenleving een nog goed functionerend systeem van primaire sociale controle te danken heeft. Met literatuuropgave.

32

Müller, A. *Ermittlung und Bedeutung der Rückfallwahrscheinlichkeit bei Trunkenheitstätern im Strassenverkehr.*

Blutalkohol, 14e jrg., nr. 3, mei 1977, blz. 172-180 (B.R.D.).

Kunkel, E. *Die Rückfallwahrscheinlichkeit der Trunkenheitstäter im Strassenverkehr.*

Blutalkohol, 14e jrg., nr. 3, mei 1977, blz. 181-184 (B.R.D.).

De auteur reageert hier op het artikel van Kunkel (Blutalkohol nr. 13, 1976, blz. 395-408). Hij is nl. van mening dat het recidivepercentage van rijders onder invloed, dat in Nederland door Buikhuisen is berekend niet zonder meer toegepast mag worden op de Duitse situatie. Hij komt tot deze mening zowel op grond van theoretische overwegingen als van empirische onderzoeken in Duits materiaal. Voorts is hij van mening dat het recidivepercentage varieert met de respectievelijke voorbeelden. De maatregelen tegen het rijden onder invloed mogen zijns inziens in deze context niet weggelaten worden daar zij zeker van invloed is.

De auteur van het tweede artikel weerlegt de kritiek van Müller op een eerder door hem geschreven artikel. Hij zegt dat aangetoond kan worden dat de uitkomsten van Buikhuisen toch de beste basis vormen voor het schatten van het recidivepercentage van rijders onder invloed in West-Duitsland.

Met literaturopgave.

44

33

Nagel, W.H. *Time and the criminologist-I.*

Abstracts on criminology and penology, 17e jrg., nr. 4, juli/augustus 1977, blz. 405-416. (N.)

De schrijver geeft voorbeelden van de invloed van de tijd op de strafwaardigheid van een handeling, waarbij het kan gebeuren dat deze zelfde handeling in een latere tijd zelfs officiële waardering ondervindt en als voorbeeld wordt gesteld. Hij gaat vervolgens de verschillende betekenissen na die aan het begrip 'tijd' kunnen worden gehecht. Tijd als factor in een criminologisch gezichtspunt kan onmiskenbaar etiologisch van belang zijn. Perceptie van tijd zoals deze zich in de kinderjaren ontwikkelt, gaat vooraf aan de vorming van 'tijdsperspectief', waarbij kan worden onderscheiden 'verleden tijd perspectief' en 'toekomstige tijd perspectief' (Frank). De betekenis hiervan voor de criminologie is dat veel jonge delinquenten het verleden niet normatief verbinden met een toekomstperspectief. Ze identificeren zich met leeftijdgenoten, met de groep, club, bende. Ze kunnen niet wachten, ze moeten nú iemand zijn. Ze vertonen wat de schrijver noemt een historisch geïsoleerde persoonlijkheid. Dit verschijnsel is soms 'degeneratie' genoemd maar kan volgens de schrijver beter met 'afgeremde ontwikkeling' worden aangeduid, aangezien er weinig is verworven wat kan degenereren. Ze hebben geen 'tijdsperspectief'. Zonder dat treedt anomie op. Bij politieke delinquenten die hebben deelgenomen aan vervolging, gevangenneming, marteling, veroordeling, deportatie en massamoord treedt het verschijnsel op

dat ze niet aan hun verschrikkelijk verleden willen worden herinnerd. Ze blokkeren hun 'verleden tijd perspectief', wat de schrijver noemt 'social retrograde amnesia'.

Met literatuuropgave.

34

Nagel, W.H. *Time and the criminologist.-II.*

Abstracts on Criminology and Penology, 17e jrg., nr. 5, september/oktober 1977 blz. 525-535 (N.).

Ten aanzien van de beleving van de gevangenisstraf door gedetineerden, releveert de schrijver diverse beschouwingen uit de literatuur over de wijze waarop de detentie met betrekking tot de tijd wordt ervaren. Deze beleving kan worden gekarakteriseerd met zulke termen als: dagdromerij; zwakker wordend geheugen; zijn tijd uitzitten enz. Het laatste is in feite een techniek die kan worden geleerd en op meditatie gelijk en is omschreven als 'weerstand tegen emotionele verstoring'. Een attitude waarop volgens Glaser Merton's begrip 'retreatism' van toepassing is. Gedetineerden zijn niet alleen niet meer geïnteresseerd in illegitieme middelen, maar evenmin in legitieme middelen. Zij streven geen criminele doeleinden meer na, maar evenmin niet-criminele. De schrijver onderstreept dat al het mogelijke moet worden gedaan om te voorkomen dat een gedetineerde zijn gevangenisstraf ondergaat in het tegenwoordige-tijd-perspectief. Hem moet een kans worden gegeven zijn perspectieven te verbreden. Met betrekking tot de duur van de detentie relateert de schrijver het begrip 'tijd'. De veroordeelde moet, in tijd gemeten, betalen voor wat hij verkeerd gedaan heeft. Afhankelijk van een groot aantal omstandigheden, is deze verplichting voor de een zwaarder dan voor de ander. In dit verband hekelt de schrijver de in 1975 als gevolg van een tekortschietende gevangencapaciteit door de regering genomen maatregel om van 3500 nog niet tenuitvoergelegde straffen twee weken kwijt te schelden. Vervolgens betreft de schrijver 'tijd' op 'norm' vanuit een geschiedkundig en een wetgevend oogpunt en illustreert welke rol het overheidsbeleid hierbij speelt. Tenslotte brengt de schrijver het aspect 'tijd' in verband met de sociologie van het strafrecht. De mens heeft een geschiedenis en dit impliceert dat de mens niet is wat Norbert Elias noemt een 'homo clausus'. De schrijver werkt deze gedachte ver uit en karakteriseert vervolgens de jurist die volgens hem gewoonlijk altijd op een ding uit is: een zaak af te sluiten. 'Het raamwerk van de casus clausus van de strafrechtjurist stort in wanneer de criminoloog zijn belangstelling er op richt, omdat er voor de criminoloog niet zoiets bestaat als een 'homo clausus'.

Met literaturopgave.

Peuckert, R. *Kritik einiger Thesen zum Verhältnis von Kapitalismus und Kriminalität.*

Monatsschrift für Kriminologie und Strafrechtsreform, 59e jrg., nr. 2/3, juni 1976, blz. 123-132 (B.R.D.).

Socialistische auteurs stellen dat de hogere misdaadcijfers in de kapitalistische landen samenhangen met het kapitalistisch systeem. Vooral het principe van privé-eigendom van produktiemiddelen zou een belangrijke factor zijn. De criminaliteitscijfers zelf zijn niet geheel vergelijkbaar. Op het eerste gezicht echter zijn de verschillen groot. In West-Duitsland worden per 100.000 inwoners circa zes maal zoveel delicten bekend dan in Oost-Duitsland. Aan de hand van empirische gegevens beargumenteert de auteur dat noch gedrag waarvan aangenomen wordt dat het vooral in kapitalistische landen ontstaat (zoals egoïsme en individualisme), noch vervreemdingsverschijnselen het verschil in misdaadcijfers kunnen verklaren. Met literatuuropgave.

Probst, K. *Die moderne Kriminologie und Julius Vargha.*

46

Monatsschrift für Kriminologie und Strafrechtsreform, 59e jrg., nr. 6, december 1976, blz. 335-351 (B.R.D.).

Reeds eind vorige eeuw werd door dr. Julius Vargha in een boek getiteld 'Die Abschaffung der Strafrechtschaft' een sociologische theorie ontwikkeld waarbij *labeling* centraal stond. De belangrijkste doelstelling van Vargha was de humanisering van het strafrecht. Hij realiseerde zich dat het strafrechtelijk systeem zelf inclusief wetgevend bepalend is voor de vraag wie als delinquent gezien wordt en beschreef de wijze waarop een ex-gedetineerde tot secundaire deviantie komt. Ook de primaire deviantie werd door hem uitvoerig bestudeerd. Zonder het werk van Amerikaanse criminologen als Becker, Matza, Mirth e.a. te bagatelliseren, kan gesteld worden dat Vargha en ook Hans Gross honderd jaar geleden de hoekstenen legden voor een volledige en moderne criminologie. Met literatuuropgave.

Rankin, J.H. *Investigating the interrelations among social control variables and conformity.*

The journal of criminal law and criminology, 67e jrg., nr. 4, december 1976, blz. 470-480 (U.S.A.).

In een kort overzicht van de literatuur met betrekking tot factoren die een remmende werking kunnen hebben op het ontstaan van jeugdcriminaliteit, bespreekt de auteur een onderzoek. In dit onderzoek werden 385 jongens en meisjes uit het zevende tot en met elfde leerjaar geïnterviewd. Gegevens werden verzameld over delinquent gedrag, activiteiten binnen en buiten de school, omgang met delinquente leeftijdsgenoten

e.d. De resultaten van het onderzoek komen niet overeen met die van Hirchi en Hindelang. De opvatting dat het opzetten van diverse activiteiten om de jeugd bezig en van de straat te houden, delinquentie tegen gaat, wordt door dit onderzoek niet bevestigd. Met literatuuropgave.

38

Sanderson, H. *Dependency on mother in boys who steal.*

British journal of criminology, 17e jrg., nr. 2, april 1977, blz. 180-184. (G.B.)

47 Regelmatig worden jongens verwezen naar klinieken, omdat ze gestolen hebben; vaak hebben zij ook gespijbeld of zijn ze weggelopen. Hun moeders klagen dikwijls over de ongehoorzame en opstandige aard van het kind. Door middel van de 'Highlands dependency questionnaire' (Berg, 1971) werd onderzocht of jongens die stelen minder afhankelijk zijn van hun moeders dan 'normale' kinderen of dan kinderen die om een andere reden naar de kliniek werden verwezen. Twee en veertig jongens tussen de zes en dertien jaar, die in het afgelopen half jaar minstens 3 keer hadden gestolen, werden vergeleken met 38 kinderen, die om een andere reden naar de kliniek waren verwezen, en met 34 'normale' controlepersonen met slechte schoolprestaties. De 'diefjes' blijken gemiddeld duidelijk een hogere anti-sociale score te hebben, terwijl de klinische controlegroep een tussenpositie innam. De moeders van de 'diefjes' zijn neurotischer en meer introvert, de moeders van de klinische controlegroep nemen een tussenpositie in; de verschillen zijn echter niet statistisch significant. De 'diefjes' zijn m.b.t. genegenheid, communicatie en zich verplaatsen minder afhankelijk van hun moeders.

39

Weis, J.G. *Liberation and crime: the invention of the new female criminal.*

Crime and social justice (voorheen: Issues in criminology), 6e jrg., nr. 2, herfst/winter 1976, blz. 17-27 (U.S.A.).

Een duidelijke toename van het vóórkomen en van de verscheidenheid van crimineel gedrag onder vrouwen is, volgens de algemene theorie aangaande sociale controle, het gevolg van hun 'bevrijding'. Gegevens over de veranderende status van vrouwen in de samenleving en gegevens over misdadigheid onder vrouwen tonen aan, dat het verband tussen de vrouwenbeweging en veranderingen in vrouwelijk crimineel gedrag vaag is. In dit onderzoek worden de gangbare theorieën t.a.v. misdaad door vrouwen bekeken. De nationale politiestatistieken en zelf gerapporteerd delinquent gedrag tonen aan dat de 'nieuwe vrouwelijke dader' een verzinsel is en dat de vrouwenbeweging

niet verantwoordelijk gesteld kan worden voor veranderingen in crimineel gedrag van vrouwen.
Met literatuuropgave.

40

Wright, M. *Nobody came: criminal justice and the need of victims.*

The Howard journal, 16e jrg., nr. 1, 1977, blz. 22-31 (G.B.).

Slachtoffers van misdrijven hebben in het strafrecht een zeer ondergeschikte plaats. In de rechtszaal is zijn rol beperkt tot die van een getuige wiens verklaring nodig is voor een veroordeling. De verdachte wordt bijgestaan door een verdediger en vaak ook door een maatschappelijk werker. Poging een schadefonds voor slachtoffers van de grond te krijgen hebben in Engeland en andere landen weliswaar tot enig resultaat geleid, maar dit resultaat is beperkt. De auteur pleit voor hulp aan de slachtoffers door de gemeenschap en schadeloosstelling door de dader.

Met literatuuropgave.

41

48

Wüstendörfer, W., W. Toman en F. Lösel. *Freizeitaktivitäten von Jugendlichen mit abweichendem Sozialverhalten.*

Monatschrift für Kriminologie und Strafrechtsreform, 59e jrg., nr. 2/3, juni 1976, blz. 133-141 (B.R.D.).

- Gebruikmakend van de aan Merton en Cohen ontleende begrippen en theorieën toetsen de auteurs een drietal hypothesen met betrekking tot vrijetijdsbesteding van jeugdige delinquenten. Gegevens werden verzameld m.b.t. drie groepen van elk circa 100 jongeren. Een groep jeugdige gedetineerden, een groep uit opvoedingsgestichten en een groep niet-delinquente jongeren. De hypothesen werden bevestigd: de groepen verschilden niet m.b.t. de gewenste vrijetijdsbesteding, wel m.b.t. de feitelijke. Het verschil tussen gewenste en feitelijke vrijetijdsbesteding was het grootst bij de groep gedetineerden en het kleinst bij de niet-delinquente jongeren.
Met literatuuropgave.

Rechtssociologie

42

Meier, R.F. en W.T. Johnson. *Deterrence as social control: the legal and extralegal production of conformity.*

American sociological review, 42e jrg., nr. 2, 1977, blz. 292-305. (U.S.A.)

De auteurs geven in dit artikel de resultaten weer van een onderzoek naar de conformerende werking van een wet tegen het marihuanagebruik. Voordat zij dit doen gaan zij echter uitgebreid in op de theorieën

rond de afschrikwekkende werking van wettelijke maatregelen. Zij vermelden daarbij, dat het opvallend is dat zoveel onderzoeken op dit terrein de niet-wettelijke factoren die conformiteit bewerken buiten beschouwing laten. De auteurs betrekken bij hun studie tevens de invloed die uitgaat van de scholing, het aantal vrienden e.a. Met behulp van een 'multiple regressie analyse' tonen zij tenslotte aan, dat de niet-wettelijke factoren meer effect sorteren t.a.v. de conformering aan de regel.
Met literatuuropgave.

Gevangeniswezen

43

Busch, M. *Das Strafvollzugsgesetz in sozialpädagogischer Sicht.*

Zeitschrift für Strafvollzug und Straffälligenhilfe, 26e jrg., nr. 2, juni 1977, blz. 63-73 (B.R.D.).

49

Het doel van de ten uitvoerlegging van de straf is volgens § 2 van de StVollzG als volgt geformuleerd: de gevangene moet in staat gesteld worden in de toekomst een leven te leiden met sociaal verantwoordelijkheidsgevoel zonder strafbare feiten te plegen. Vanuit sociaalpolitieke, criminologische en organisatie-sociologische gezichtshoek kan men dit doel ook zo formuleren: er moet een bijdrage geleverd worden voor een verder ontwikkelen van de ten uitvoerlegging van de straf, die erop gericht is, de dader te helpen zich van criminele neigingen te bevrijden en hem in staat te stellen in de toekomst met sociaal verantwoordelijkheidsgevoel een leven te leiden zonder strafbare feiten te plegen. Deze beschrijvingen van het doel blijken weinig inhoud en oriënteringswaarde te hebben wanneer men het doel niet bekijkt vanuit de opdracht van de wetgever, maar van de kant van de daders die van hun vrijheid zijn beroofd. De auteur geeft een beschrijving van het doel vanuit sociaal-pedagogische aspecten.

44

Florio, P.F. *Il minorenni e il carcere* (Minderjarige en gevangenis).

Esperienze di rieducazione, 23e jrg., nr. 3, juli/ september 1976, blz. 109-129 (I.).

De auteur van dit artikel is kinderrechter in Bari. In deze stad is een jeugdgevangenis, en aldaar heeft men tussen 1960 en 1975 de gegevens verzameld over ruim 6000 jongeren die er in preventieve hechtenis of gedetineerd hebben gezeten. Deze gegevens zijn in tabellen gerubriceerd en tegen elkaar afgezet: Jaar, aantal, leeftijd, herkomst, beroep, scholing, gepleegd delict, first offender of recidivist, duur van de detentie, reden van ontslag, competente rechter. Het bureau van de kinderrechter spant zich sinds jaren in om te zorgen dat de jongeren die weer vrij komen,

kunnen worden opgenomen in de maatschappij. Daartoe zijn scholing en werk van eminent belang. Men heeft zowel de plaatselijke burgemeesters als de verdere overheden ingeschakeld, alsook arbeidsbureaus, bureaus voor maatschappelijke dienstverlening etc. Zo tracht men bijv. via de scholen te bereiken dat jongeren hun opleiding afmaken, en via arbeidsbureaus dat deze zo nodig onmiddellijk tijdelijk werk verschaffen. Het bureau van de kinderrechter houdt wekelijks een bespreking met allerlei autoriteiten en hoofden van diensten. Het resultaat is dat de samenleving in en rond Bari op diverse niveaus méér dan vroeger bereid is, jeugdige delinquenten op te vangen en ook aan die opvang deelneemt. Het aantal klachten is verminderd en, behalve in de grote steden, ook het aantal preventieve hechtenissen.

45

Hassin, Y. *Prisoner's furlough: A reassessment*. International journal of criminology and penology, 5e jrg., nr. 2, mei 1977, blz. 171-178.

50

In dit onderzoek zijn door middel van vragenlijsten gegevens verzameld over 100 gevangenen die gedurende hun detentie verlof hebben gekregen en een controlegroep van 100 gedetineerden waarbij dit niet het geval was. Ook werden bewaarders en familieleden van gedetineerden geïnterviewd. Vrijwel iedereen bleek bijzonder ingenomen met de verlofregeling. De waarde was echter vooral gelegen in een tijdelijke verlichting van de ongemakken van de detentie. Men zag geen positieve relatie met resocialisatie. Een breuk tussen de gedetineerde en zijn familie wordt door verlof niet tegengegaan. Een dergelijke breuk vindt meestal snel na het begin van de detentie plaats, terwijl het verlof pas na het uitzitten van éénderde of de helft van de straftijd gegeven wordt. Met literatuuropgave.

46

Martin, B. *The Massachusetts correctional system: treatment as an ideology for control*. Crime and social justice (voorheen: Issues in criminology), 6e jrg., nr. 2, herfst/winter 1976, blz. 49-57 (U.S.A.).

In dit artikel wordt het nieuwe systeem voor de gevangenen in Massachusetts beschreven. Het netwerk van voorzieningen is geïntegreerd tot een één geheel makend modificatieprogramma via een systeem van verschillende trappen. Via de maximaal beveiligde gevangenis moet men zich trapsgewijze opwerken tot minder beveiligde voorzieningen en tot een toenemende verscheidenheid in programma's en privileges. Dit systeem d.m.v. verschillende trappen is duidelijk geënt op een medisch/gedragswetenschappelijk model. De rol van de beweging van gevangenen bij de ontwikkeling van het systeem wordt besproken. Voor de beweging van gevangenen zijn

hieruit een aantal lessen te leren. Deze worden door de auteur beschreven.

47

Mintz, R. *Federal prison industry - the 'green monster'*. Crime and social justice (voorheen: Issues in criminology), 6e jrg., nr. 2, herfst/winter 1976, blz. 41-48 (U.S.A.).

In dit artikel worden de geschiedenis en de achtergronden van federale gevangenisindustrieën (FPI) beschreven, evenals de mislukking om aan de opdracht van het congres te voldoen. FPI is door het congres ingesteld om federale gevangenen aan werk en opleiding te helpen. Hoewel het is opgezet om de gevangenen te helpen, is haar functie grotendeels onderworpen aan de gevangenisbureaucratie. De auteur heeft voor het schrijven van dit artikel gebruik gemaakt van gepubliceerd materiaal van FPI en andere gouvernementele bronnen. Hij richt zich hierbij op de economische uitbuiting van de gevangenen en hij beschrijft de mate van de exploitatie. Het doel is de eisen van de gevangenen voor zinvolle arbeid hard te maken, evenals het verkrijgen van normaal loon en het recht op collectieve onderhandelingen. De rol die de wetgever hierbij kan spelen wordt beschreven. Met literatuuropgave.

51

48

Opp, K.-D. *Zu den Wirkungen des Strafvollzugs auf die 'Resozialisierung' der Insassen*. Monatsschrift für Kriminologie und Strafrechtsreform, 59e jrg., nr. 6, december 1976, blz. 321-335 (B.R.D.).

In het in dit artikel besproken onderzoek wordt nagegaan welke kenmerken van gevangenschappen samenhangen met voor het voorkomen van recidivisme, noodzakelijke condities. Ongeveer 300 gedetineerden verblijvend in 3 gevangenschappen werden geïnterviewd. Deze gevangenschappen hadden een op behandeling gericht regiem, een regiem waar beveiliging centraal staat en een regiem met een tussenpositie. Nagegaan werd onder meer op welke wijze getracht werd de nomen van gedetineerden te beïnvloeden en wat de rol van contactpersoon daarbij was. Het artikel besluit met enkele aanbevelingen. De belangrijkste is de intensivering van het contact met personen buiten de inrichting.

49

Radaelli, U. *Il minorenni e il carcere* (Minderjarige en gevangenis). Esperienze di rieducazione, 23e jrg., nr. 3, juli/september 1976, blz. 130-134 (I).

De titel van dit artikel is die van een congres over het onderhavige onderwerp, dat in het voorjaar van 1976

te Catania is gehouden; er werden verschillende referaten gehouden, die in dit nummer zijn opgenomen. De auteur van dit artikel uit zijn tevredenheid over de ontwikkelingen en doet nog enige aanbevelingen om ze ook verder in de goede richting te sturen. Zo bijv. 1) preventieve hechtenis en straffen voor minderjarigen zouden in de vorm van zoiets als huis-arrest moeten worden uitgevoerd, zonder 'bewaking', in kleine gemeenschappen. Werkelijk gevaarlijke individuen zou een veiligheidsmaatregel moeten worden opgelegd; 2) ook voor jeugd-strafzaken zou iets als probation mogelijk moeten zijn: indien de verdachte wil meewerken, na de instructie en vóór het vonnis, met de mogelijkheid van seponeren bij goed gedrag; 3) aan gedetineerde jongeren moet de mogelijkheid worden geboden, ook binnen de inrichting aan vakbonds- en vormingswerk deel te nemen; 4) het instituut gevangenis zou moeten worden omgezet in een school; en 5) de zorg voor gedetineerde jongeren dient te worden toevertrouwd aan de plaatselijke toezichthoudende rechter, de nazorg na de vrijlating aan de kinderrechter, die ook toeziet op degenen die halve vrijheid, probation of v.i. hebben gekregen. De behandeling in al deze gevallen dient menselijk te zijn en de mogelijkheid tot een dialoog te openen. Op die wijze voorkomt men irrationeel geweld.

52

50

Rasch, W. *Die Gestaltung der Haftbedingungen für politisch motivierte Täter in der Bundesrepublik Deutschland.*

Monatschrift für Kriminologie und Strafrechtsreform, 59e jrg., nr. 2/3, juni 1976, blz. 61-69 (B.R.D.).

In Westduitse gevangenissen zitten op dit moment meer dan honderd politieke delinquenten: d.w.z. personen wiens of wier criminele gedrag politiek gemotiveerd was. De autoriteiten in de diverse deelstaten worden geconfronteerd met het probleem hoe men deze gedetineerden veilig gevangen kan houden zonder het risico te lopen beschuldigd te worden van het isoleren van deze gedetineerden. Het ziet er naar uit dat deze situatie voorlopig zal voortduren. De auteur presenteert recente resultaten van onderzoek naar de effecten van isolering. Ook algemene effecten van de detentie worden besproken. De auteur besluit met het voorstel politieke gedetineerden in groepen van 15 à 20 personen op te sluiten teneinde de wettelijke plicht van het gevangeniswezen na te komen, zo veel mogelijk schadelijke effecten van detentie tegen te gaan.

Met literatuuropgave.

51

Cawson, P. en J. Perry. *Environmental correlates of attitude among residential staff.*

British journal of criminology, 17e jrg., nr. 2, april 1977, blz. 141-156. (G.B.)

De 'Children and young persons Act' van 1969 heeft de wettelijke basis voor behandeling van jeugdige daders radicaal gewijzigd. Opvoedingsgestichten functioneren nu binnen plaatselijke systemen voor de zorg voor kinderen. Binnen tien gestichten werden 164 personeelsleden tussen de 20 en 65 jaar ondervraagd. De attitude van het personeel t.a.v. het leiding geven aan kinderen en de verhouding tussen personeel en kinderen werd gemeten. Er bleken traditionele opvattingen te bestaan: geloof in discipline, hard werken en formele verhoudingen. De huidige positie blijkt meer voorspellende waarde te hebben dan training, leeftijd of ervaring. Vermoed wordt dat steun van de groep een beslissende invloed heeft bij het proces dat de sfeer binnen het gesticht bepaalt. Met literatuuropgave.

Reclassering

52

Aftercare (themanummer). *Met bijdragen van P.C. Buffum, M. Davies, J.E. Hall Williams en J.A. Edmison.*

The prison journal, jrg. nr. 1, voorjaar/zomer 1976, blz. 3-66 (U.S.A.).

53

Dit themanummer is gewijd aan verschillende facetten van de nazorg van ex-gedetineerden en het beperkt zich daarbij niet tot Amerikaanse omstandigheden en methoden. Het woord 'aftercare' biedt de mogelijkheid tot bundeling van vaak meer specifiek gehanteerde begrippen zoals 'parole' en 'probation'. P.C. Buffum, socioloog bij de Pennsylvania Prison Society, doet verslag van een onderzoek waarbij het aftercare systeem in Philadelphia werd doorgelicht. Het systeem lijkt niet bijzonder effectief te zijn in het oplossen van individuele problemen. De schrijver besluit zijn artikel met een aantal aanbevelingen. M. Davies die een expert is in het werk van de Britse probation service, beschrijft hoe de nazorg zich in Engeland heeft ontwikkeld uit particulier initiatief, hetgeen zijn uitdrukking vond in het ontstaan van talloze lokale Discharged Prisoners' Aid Societies. Nadat in 1963 een overheidsrapport verscheen over de organisatie van de nazorg, werd de huidige **Probation Service** de dominerende instelling. De schrijver vestigt de aandacht op de discrepantie tussen de behoeften die ex-gedetineerden als primair ervaren en datgene wat de sociale diensten en de probation service te bieden hebben. Van de hand van J.A. Edmison, vroeger directeur van de John Howard Society of Ontario, is een beknopte kroniek van de nazorg in Canada sinds de ingebruikneming van de gevangenis in Ingston in 1835. Voorts bevat het nummer een beschouwing van J.E. Hall Williams, Secretaris-Generaal van de International Society of Criminology en lector aan de London School for Economics and Political Science, over de verschillende voorkomende parole-modellen en de praktische ervaring

die daarmee is opgedaan. In antwoord op de diverse punten van kritiek op het Engelse parole-systeem lijkt het de schrijver toe dat, hoewel binnen het huidige systeem niet aan alle soorten van kritiek kan worden tegemoet gekomen, verdere ontwikkeling en verbetering is te verkiezen boven afschaffing. Tenslotte geeft P.C. Buffum een relaas van de procedures en methoden die zijn gevolgd bij de uitvoering van het hierboven vermelde sociologisch onderzoek in Philadelphia en de moeilijkheden die daarbij dikwijls onverwacht optraden. Met literatuuropgave.

53

Blommendaal, N.J. *Daar sta je dan.*

Proces, 56e jrg., nr. 3, maart 1977, blz. 68-73 (N.).

De auteur geeft als reactie op de Memorie van Toelichting bij de justitiebegroting van 1977 zijn mening omtrent de plaatsbepaling van de reclassering ofwel de concretisering van de doelstelling. Allereerst beargumenteert hij dat de reclassering deel uitmaakt van de welzijnszorg. Hij merkt vervolgens op dat het voor de welzijnszorg die aan haar maatschappelijke functie voldoet door als tegenwicht te opereren, verschil maakt in welk gemeenschapsklimaat zij staat. Hierna gaat hij uitgebreid in op de verhouding strafrechtspleging en reclassering. Hij komt hierbij tot de conclusie dat het specifieke werkterrein van de reclassering rondom de strafrechtspleging ligt. Zijns inziens dient het nastreven van de verschillende doelstellingen binnen de huidige verhouding reclassering-justitie te gebeuren en hij geeft hiervoor een aantal motieven. Tenslotte merkt hij op dat de werkgrenzen verlegd dienen te worden. Hij denkt hierbij onder andere aan de zogenoemde 'vroeghulp'. Hij besluit met de opmerking dat er een bijdrage geleverd dient te worden aan het ontwikkelen van alternatieven voor gevangenisstraf en aan de uitvoering ervan.

54

54

Hulsman, L.H.C. *Reclassering een stap terug?*

Proces, 56e jrg., nr. 7/8, juli/aug., 1977, blz. 157-166 (N.).

In dit artikel reageert de auteur op de discussienota 'concretisering doelstelling' in de A.R.V. Als algemeen punt van kritiek noemt de auteur de uitwerking van slechts de doelstelling hulpverlening aan individuele cliënten. Structuurveranderingen, ook een doelstelling van de A.R.V., worden niet uitgewerkt. Ook signaleert de schrijver een naïef functionalistische beschouwingswijze waar het gaat om het uiteenzetten van een visie op maatschappij en strafrechtspleging. De ideeën van de nieuwe criminologie zijn in de nota niet terug te vinden. Na bespreking van de verschillende onderdelen van de nota besluit de auteur met een zestal conclusies en aanbevelingen. Onder meer pleit hij voor de instelling van een werkgroep die een

nieuwe nota voorbereidt, waarin enkele belangrijke uitgangspunten nader worden uitgewerkt.

Psychiatrische zorg

55

Drost, T.R. *TBR-Wetgeving: op wat voor gronden?* Proces, 56e jrg., nr. 6, juni 1977, blz. 133-144 (N.).

De auteur stelt in dit artikel de vraag centraal, op wat voor gronden het te verdedigen valt om mensen n.a.v. een delict voor onbepaalde tijd vast te zetten. Hiertoe vergelijkt hij de achterliggende filosofie van de maatregel met het functioneren in de praktijk. Als uitgangspunt van onze strafrechtspraak stelt de auteur het beginsel van de rechtvaardige vergelding. Ieder die voor de rechter moet verschijnen, krijgt een zo rechtvaardig mogelijke straf, die samenhangt met de ernst van het feit en de vergelijkbaarheid. De TBR-maatregel voor diegenen waarbij de verwijtbaarheid niet of onvoldoende aanwezig is. Daar het hier een genezingsmaatregel betreft, kan deze zolang duren als voor de genezing raadzaam wordt geacht. In de praktijk geeft de TBR-maatregel een enorm stempel op de veroordeelde. Daarnaast geeft de onbepaaldheid van de maatregel een grote mate van onvrijheid aan de veroordeelde binnen zijn gevangenschap. Hij is voor het verkrijgen van zijn vrijheid afhankelijk van de indruk die men van hem heeft. De auteur concludeert in zijn artikel dat de huidige TBR-maatregel dient te worden afgeschaft. Naar zijn mening kan het enige doel van een soort nieuwe TBR-maatregel slechts zijn, het verwijderen van de werkelijk gevaarlijk gestoorden uit de maatschappij.

55

Kinderbescherming

Zie ook de excerpten 7, 44, 49 en 51.

56

Barsotti, A. e.a. *Sull'imputabilità dei minori tra 14 e 18 anni* (over toerekeningsvatbaarheid van de groep minderjarigen tussen 14 en 18 jaar). *Esperienze di rieducazione*, 23e jrg., nr. 3, juli/september 1976, blz. 49-67 (I.).

In de jaren 1969-1970 heeft de Italiaanse Hoge Raad van de Magistratuur een onderzoek gedaan inzake toerekeningsvatbaarheid van 14 tot 18-jarigen. Bij de ruim 16.000 door kinderrechters uitgesproken strafvonnissen was er in bijna 3000 gevallen sprake van vrijspraak wegens onvolwassenheid. Behalve het feit dat in de verschillende steden de aantallen vrijspraken erg uiteenliepen, achten de auteurs het ook verontrustend dat het totale getal, bijna 3000, zo gering is. Volgens hen zijn juist de jongeren in deze leeftijdsgroep, en zeker zij die met de kinderrechter

in aanraking komen, vrijwel per definitie onevenwichtig en onvolwassen. De ruim 13.000 overigen, die wel een vonnis kregen, zouden daarom in plaats van strafvermindering vanwege hun jeugdige leeftijd in vrijwel alle gevallen ook vrijspraak wegens onvolwassenheid hebben moeten krijgen. Aan pubers, die bovendien qua achtergrond en opvoeding al heel weinig meekrijgen, kan men de gepleegde feiten meestal niet toerekenen; zij zijn niet in staat te begrijpen wat er fout is aan hun daden (behoudens natuurlijk gewone kwajongensstreken), ook al lijden zij niet aan ziekte of stoornis van hun geestvermogens. De auteurs achten de wet inconsequent. Zij zouden ook graag zien dat de leeftijdsgrens niet al te strak zou worden gehanteerd, en dat onder die grens de toerekenbaarheid niet zoals nu van geval tot geval wordt gezien.

57

Bartels, J.A.C. en J.W. Fokkens. *Het jeugdstrafrecht in discussie*.

Proces, 56e jrg., nr. 7/8 juli/aug. 1977, blz. 167-176 (N.).

56

Ongeveer anderhalf jaar geleden bespraken de auteurs onder meer de instrumentele, intrinsieke en organisatorische doelstellingen van het jeugdstrafrecht. In dit artikel, tot stand gekomen in samenwerking met een brede discussiegroep, gaan de auteurs nader in op de vraag welke rol het pedagogische element in het kinderstrafrecht heeft of/en zou moeten hebben. De verschillen tussen jeugdstrafrecht en volwassenenstrafrecht staan daarbij centraal. In dit kader wordt het functioneren van politie, het openbaar ministerie, de raad van de kinderbescherming, de kinderrechter en de raadsman besproken. De auteurs concluderen dat in het jeugdstrafrecht de pedagogische aanpak van de jeugdige verdachte zich vooral richt op die groep van jeugdigen die het niet tot een veroordeling tot straf of maatregel laten komen.

Politie

58

Matussek, H. *Notwendigkeiten, Möglichkeiten und Grenzen der Planung in der (kriminal-)polizeilichen Arbeit*.

Kriminalistik, 31e jrg., nr. 6, juni 1977, blz. 243-249 (B.R.D.).

De auteur geeft aan dat de planning bij de politie slechts een zaak is voor een begrensde specialistenkring, maar dat toch een zeer groot deel van het politiekorps deze planning nodig heeft om haar dagelijks werk aan te kunnen. Daarom worden een aantal begrippen, het verloop en de methodes van de planning uitgelegd en omgezet in een aantal handlingscategorieën. Hiertoe worden de taken van het

geplande politiewerk gecatalogiseerd. De politie moet prioriteiten stellen. Hiertoe moet met een soort ernstschaal worden gewerkt, omdat het volgens de auteur bij een goede planning onmogelijk is overal aandacht aan te besteden. Daarbij moet planning een permanent proces zijn, hetgeen alleen mogelijk is als de politie zorgvuldig de veranderingen in de samenleving registreert. Het ontwikkelen van zo'n planningsvaardigheid zal daarom een belangrijke plaats in de opleiding van de politie moeten krijgen. Met literatuuropgave.

59

Punch, M., *Frontlinie Amsterdam. Politiewerk in de binnenstad.*

Het tijdschrift voor de politie, 39e jrg., nr. 7/8, juli/augustus 1977, blz. 307-318 (N.).

57

In dit artikel geeft de schrijver, socioloog, een analyse van de wetshandhaving in de binnenstad van Amsterdam. Het belangrijkste uitgangspunt voor deze verkennende studies van de ambivalenties en dilemma's waarmee de politie in een 'tolerante', cosmopolitische maatschappij geconfronteerd wordt, was het centraal stellen van de sociale wereld van de geuniformeerde politiemannen. In tegenstelling tot veel studies die qua opzet kunnen worden samengevat door de vraagstelling: Wat hapert er aan de politie?, tracht de schrijver de aandacht te vestigen op het welhaast normale karakter van het politiebeleid waarbij de geuniformeerde wijkagent bloot staat aan pressies die zijn effectiviteit verzwakken en daardoor de waarschijnlijkheid van wetsmisbruik vergroten. Pressies die deels sociaal zijn met betrekking tot een snel veranderende samenleving met pluralistische normen, deels politiek en gekenmerkt door compromissen liever dan conflicten met bepaalde groepen en deels ecologisch van aard met betrekking tot de ontwikkeling van het leven in de binnenstad. Het probleem van de politiemann in de frontlinie bestaat hierin dat de wet, gekenmerkt door universalistische voorschriften, strandt op het massale aantal overtredingen en op de compromissen met de plaatselijke omstandigheden en dat tenslotte zijn traditionele-autoritaire rol wordt ondermijnd door de normen van een anti-autoritaire samenleving. Met literatuuropgave.

60

Wladman, P. *Organisations- und Rollenkonflikte in der Polizei. Ergebnisse einer Meinungsbefragung.* Monatschrift für Kriminologie und strafrechtsreform, 60e jrg., nr. 2, april 1977, blz. 65-82 (B.R.D.).

Uitgangspunt voor het in dit artikel beschreven onderzoek was de aanname dat in de politie organisatie en in de rol van de individuele politiemann, structurele tegenstrijdigheden en spanningen besloten liggen. Door een schriftelijke vragenlijst, verstuurd aan 1477 politiemannen en ingevuld geretourneerd door 1243 (84%),

werd getracht na te gaan hoe deze tegenstrijdigheden zich manifesteren in het bewustzijn van de politie. Voorbeelden van dergelijke conflicten zijn: de tendens tot uitbreiding en tegelijkertijd tot inkrimping van de bevoegdheden van de politie. Tussen hulpverlening en repressie en tussen teamwerk en een strakke hiërarchische structuur.
Met literatuuropgave.

Boekwerken

Over de adressen der bibliotheken waarbij de genoemde publicaties ter inzage kunnen worden gevraagd, kunnen inlichtingen worden ingewonnen bij het Wetenschappelijk onderzoek- en documentatiecentrum, Sir Winston Churchillaan 366, 's-Gravenhage, tel. 94 93 83, toestel 143.

Automobilist onder invloed; zijn alcoholgebruik en zijn gevaar.
Voorburg, SWOV, 1977.

Aymard, P. *Rapport général sur l'exercice*; présenté à Monsieur le garde des sceaux Ministre de la justice.
Mélun, Direction de l'administration pénitentiaire, 1975.

59

Banks, C., and S. Fairhead. *The petty short-term prisoner*; with a foreword by T. Cook.
Chichester, Barry Rose, 1976.

Beklag over het niet vervolgen van strafbare feiten; rapport van de Commissie partiële herziening strafvordering, ingesteld bij Besluit d.d. 24 november 1974, Stafafdeling wetgeving publiekrecht, nr. 436/664.
's-Gravenhage, 1976.

Brownmiller, S. *Against our will*; men, women and rape.
London, Secker and Warburg, 1975.

Bryant, G., and P. Cirel. *A community response to rape*; polk county rape/sexual assault care center; an exemplary project.
Washington, National institute of law enforcement and criminal justice, law enforcement assistance administration, U.S. Department of justice, 1977.

Büttikofer, K. *Die falsche Zeugenaussage aus kriminologischer Sicht*.
Zürich, Juris Druck, 1975.
Proefschrift.

Buikhuisen, W. *Rechterlijke macht en klassejustitie*.
's-Gravenhage, Wetenschappelijk onderzoek- en documentatiecentrum, 1977.

Complaints against police.
Canberra, Australian government publishing service, 1975.
The law reform commission, 1.

Criminal investigation; an interim report.
Canberra, Australian government publishing service,
1975.

The law reform commission, 2.

Davis, J.M., and J.C. Stillwell. *Pima county attorney's adult diversion project's*; third annual report; October, 1973, through december, 1976.

Tucson, County attorney's office, 1976.

Fleers, G.J. *Voorwaardelijk in vrijheid*; de voorwaardelijke invrijheidstelling in Nederland.

Groningen, Rijksuniversiteit, 1976.

Proefschrift R.U. Groningen.

Frazier, C.E. *Theoretical approaches to deviance*; an evaluation.

Columbus, Ohio, Merrill, 1976.

Handboek van de hulpverlening; theorie en praktijk van de behandeling van kinderen en jeugdigen met ontwikkelingsstoornissen; onder red. van W.C. Rhodes en M.L. Tracy; 2 dln.

Rotterdam, Lemniscaat, 1976.

D1.1 Theorieën en modellen.

D1.2 Behandelingsstrategieën.

60

Hart, J. and D. McMahon. *A group approach to socially deprived people*.

Dublin, Dublin Simon Community, 1975.

Hoetjes, B.J.S. *Corruptie in het openbare leven van ontwikkelingslanden*; een verkenning van theorie en onderzoek, in het bijzonder gericht op India sinds 1947.

Z.Pl., 1977.

Proefschrift Leiden.

Korth, J. *Vertrauensvollzug - ein neues Strafvollzugs-konzept*; theoretisch hergeleitet und in einer Untersuchung der offenen Strafanstalt Saxerriet (Schweiz) veranschaulicht.

Göttingen, Schwartz, 1976.

Kriminologische Studien, 24.

Kriefman, S. *Driving while disqualified*.

London, HMSO, 1975.

Leenen, H.J.J. *Milieuhygiënerecht*; 2e dr.

Alphen a/d Rijn, Samsom, 1976.

Liebergen, N. van. en Y. Quispel. *Tegen haar wil*; over verkrachting.

Amsterdam, Vrije Universiteit, 1976.

McGillis, D., and L. Wise. *Court planning and research*; the Los Angeles experience.

Washington, Office of technology transfer, National institute of law enforcement and criminal justice, 1976.

Melvin, M., and P.J. Didcott. *Pre-trial bail and custody in the Scottish sherrif courts; a Scottish office social research study.*
Edinburgh, HMSO, 1976.

O'Brien, K.E. *Juvenile diversion; a selected bibliography; 2nd ed.*
Washington, National criminal justice reference service, 1977.

Prostitutie; *derde interimrapport van de adviescommissie zedelijkheidswetgeving.*
's-Gravenhage, 1977.

Rhodes, R.P. *The insoluble problems of crime.*
New York, Wiley, 1977.

Singer-Dekker, H. *Justitiële documentatie en de verklaring omtrent het gedrag.*
Zwolle, Tjeenk Willink, 1976.

Swedish studies on juvenile delinquency.
Stockholm, National council for crime prevention, 1976.
Abstracts on crime and correction in Sweden.

61

Violence and its victims; met medew. van P. Horoszowski, S. Schafer et al.
Lexington, Mass., etc., Lexington books, 1975.

West, D.J., and D.P. Farrington. *Who becomes delinquent?; ed. by L. Radzinowicz; 2nd ed.*
London, Heinemann, 1975.

Yearbook on human rights for 1973-1974.
New York, 1977.

Overzicht van literatuurlijsten gemaakt in 1977

(afgesloten op 25 november 1977)

- Algemeen**
Rechtshulp.
Den Haag, WODC, 1968-1976. 9 blz. Lit. 328
Privacy.
Den Haag, WODC, 1969-1976. 6 blz. Lit. 334
Particuliere bewakingsdiensten.
Den Haag, WODC, 1970-1976. 13 blz. Lit. 347
Vuurwapens.
Den Haag, WODC, 1970-1976, 8 blz. Lit. 358
- Strafrecht en strafrechtspleging**
Corruptie.
Den Haag, WODC, 1959-1976, 8 blz. Lit. 329
Strafrecht en verkeer.
Den Haag, WODC, 1970-1976. 8 blz. Lit. 330
Economische delicten.
Den Haag, WODC, 1967-1976. 5 blz. Lit. 333
De executierechter.
Den Haag, WODC, 1964-1975. 3 blz. Lit. 342
Klassejustitie.
Den Haag, WODC, 1959-medio 1977.
8 blz. Lit. 354
- Criminologie**
Diefstal met inbraak.
Den Haag, WODC, 1966-1976. 7 blz. Lit. 336
Roofovervallen.
Den Haag, WODC, 1963-1976. 10 blz. Lit. 338
Vrouwenmishandeling.
Den Haag, WODC, 1972-1976. 3 blz. Lit. 344
Enige oorzaken van jeugdcriminaliteit:
school, beroep, KB-verleden.
Den Haag, WODC, 1967-1976. 12 blz. Lit. 350
Winkeldiefstal.
Den Haag, WODC, 1967-1976. 10 blz. Lit. 351
Alcohol en criminaliteit.
Den Haag, WODC, 1957-medio 1977.
9 blz. Lit. 357
- Gevangeniswezen**
Vormingswerk delinquenten.
Den Haag, WODC, 1965-1976. 8 blz. Lit. 343
Groeps- en individuele therapieën.
Den Haag, WODC, 1970-1976. 11 blz. Lit. 348
Behandelingsgevangnissen.
Den Haag, WODC, 1959-1976. 5 blz. Lit. 353
- Reclassering**
Reclassering van psychisch gestoorde delinquenten.
Den Haag, WODC, 1957-1976. 5 blz. Lit. 331
Vroeghulp.
Den Haag, WODC, 1970-1976. 2 blz. Lit. 332

Politie

Verhoor bij de politie.

Den Haag, WODC, 1963-1976. 8 blz. Lit. 337

Verbaliserings- en aanhoudingsbeleid
van de politie.

Den Haag, WODC, 1968-1976. 5 blz. Lit. 345

De politie: handhaving openbare
orde en veiligheid.

Den Haag, WODC, 1970-1976. 8 blz. Lit. 349

1978 : vervalt

Lijst van geraadpleegde tijdschriften en andere periodieke publikaties

a

Abstracts on criminology and penology
Abstracts on police science
Algemeen politieblad
American behavioral scientist
American journal of psychiatry
American journal of sociology
American sociological review
Amsterdams sociologisch tijdschrift
Annales internationales de criminologie
Archivio penale
Ars aequi

b

64

Bajeskrant
Balans
Beleid en maatschappij
Beleidsanalyse
Bewährungshilfe
Blutalkohol
British journal of criminology, delinquency and deviant social behaviour
British journal of law and society
Bulletin of the Menninger clinic
Bulletin van het bestuur strafinrichtingen

c

C. R. M.-documentatie
Canadian journal of criminology and corrections/Revue Canadienne de criminologie
Contemporary sociology
Corrective and social psychiatry and journal of applied behaviour therapy
Crime and Delinquency
Crime and delinquency literature
Crime and Social justice
Criminal justice review
Criminal law review
Criminology
Current legal problems

d

Delikt en delinkwent
Documentatieblad van de R.P.D.
Drug dependence

e

Esperienze di rieducazione
Excerpta medica; sectie psychiatrie

f

Federal probation

Feiten; voorlichtingsblad over het alcohol-
gebruik
Forward in Europe

g
Gedrag; tijdschrift voor psychologie
Gelezen - uitgelezen
Gekkenkrant
Giustizia penale, la

h
Humanitas; voortgezet als: Van mens tot mens
Howard journal of penology and crime preven-
tion
Horizontaal

i
Intermediair
International journal of criminology and
penology
International journal of offender therapy and
comparative criminology
International journal of social psychiatry
International mental health research news-
International review of criminal policy
Issues in criminology

65

j
Journal, the
Journal of applied social psychology
Journal of criminal justice
Journal of criminal law and criminology
Journal of legal studies
Journal of research in crime and delinquency
Journal of social issues
Journal of studies on alcohol
Jugendwohl
Jurimetrics journal

k
Kri; combinatie van reklasseringsinstellingen
Kriminalistik
Kriminal-pädagogische Praxis
Kriminologenkrant
Kwartaalschrift privacy
Kwartaalberichten

l
Law and society review
Law enforcement news

m
Maandblad geestelijke volksgezondheid
Maandschrift van het C.B.S.
Maatschappelijk welzijn, voortgezet als Marge
Medisch contact
Mens en maatschappij
Monatsschrift für Kriminologie und Straf-
rechtsreform
Motief

n
Nachrichtendienst des Deutschen Vereins
für öffentliche und private Fürsorge
Nederlands juristenblad
Nederlands tijdschrift voor de psychologie
en haar grensgebieden
Nieuwsbrief
New England journal on prison law

p
Praxis der Kinderspsychologie und Kinder-
psychiatrie
Prison Journal
Prison service journal
Probation journal
Proces
Psychological reader's guide
Psychopharmacology bulletin

q
Quaderni di criminologia clinica
Quality and Quantity

r
Rassengna di criminologia
Rassegna di studi penitenziari
Recht der Jugend und des Bildungswesens
Recht en kritiek
Rechtsgeleerd magazijn Themis
Revue de droit pénal et de criminologie
Revue de science criminelle et de droit
pénal comparé
Revue internationale de criminologie et
de police technique
Revue internationale de l'enfant
Revue internationale des sciences sociales
Revue pénitentiaire et de droit pénal
Rivista di diritto processuale

s
Schweizerische Zeitschrift für Strafrecht/
Revue pénale suisse
SISWO; berichten over onderzoek
Sjow
Social casework
Social problems
Social psychiatry
Sociale wetenschappen
Sociologische gids
Statistieken:
Criminele statistiek
Gevangenisstatistiek
Justitiële statistiek
Maandstatistiek politie en justitie
Maandstatistiek verkeer en vervoer
Sociale maandstatistiek
Statistiek van de verkeersongevallen op de
openbare weg
Toepassing der kindervetten
Toepassing der wegenverkeerswet
Svensk juristtidning

Sociological methods en research
Social sciences
South African journal of criminal law and
criminology

t

Tijdschrift voor agologie
Tijdschrift voor criminologie
Tijdschrift voor de politie
Tijdschrift voor maatschappijvraagstukken
en welzijnswerk
Tijdschrift voor psychiatrie
Tijdschrift voor alcohol, drugs en andere
psychotrope stoffen

v

Van mens tot mens; voortzetting van;
Humanitas
Verkeersrecht
Victimology: an international journal
Vollzugsdienst, der

w

Welzijnsweekblad

67

z

Zeitschrift für die gesamte Strafrechts-
wissenschaft
Zeitschrift für Strafvollzug
Zentralblatt für Jugendrecht und Jugend-
wohlfahrt

Register op jaargang 1977

	nr.	blz.
<i>Algemeen</i>		
Aalders, M.V.C. De toepassing van administratieve sancties in de Hinderwet	6	74
Anjou, L.J.M. d' Geweld op het veld	3	26
Brauw, P.J.W. de, Mout, P. en Kuyper, H. De Stichting Straf- rechtpraktijk	5	49
Crozier, M. Het bureaucratische systeem van organisatie	8	46
Dijk, J.J.M. van. Nogmaals weten- schap en beleid	7	5
Kaplan, R.M. en Singer, R.D. Televisiegeweld en de agressie van de kijker: een heronderzoek van het bewijs	9-10	3
Miller, W.B. Ideologie en criminele politiek	8	39
Prillewitz, M. Milieu- effectrapportering	6	82
<i>Strafrecht en strafrechtspleging</i>		
Abspoel, J.J. Communicatie in het strafproces	5	24
Baauw, P.J. Raadsman in kritieke fase	5	18
Bol, M.W. en Anjou, L.J.M., d' De advocaat in strafzaken	5	5
Bosch, A.G. Milieu en Strafrecht: handhaving in de praktijk	6	32
Duintjer-Kleijn, M.R. Strafrecht en milieu	6	5
Enkelaar, G.A.C. De positie van de buitenlandse verdachte	5	62
Hoefnagels, G.P. Straffen op het voetbalveld	3	44
Kaaden, J.J. van der. Straftoematings- factoren:		
de rechtsgelijkheid in de straftoemeting	2	4
Lauwaars, H.R. De coördinatie van de opsporing van milieudelicten	6	52
Nagel, S.S. Aansporingen tot het naleven van de milieuwetten	6	44
Oranje, L. De politieke verantwoor- delijkheid voor het vervolgingsbeleid	8	31
Organisatie van de strafvordering door het Openbaar Ministerie	8	3
Shea, M.A. Een onderzoek naar het effect van de keuze van de telastelegging door de aanklager op het straftoematingsbeleid van rechters	2	37

Sigler, J.A. Openbare strafvervolg- ing in Engeland en Wales	8	60
Uschold, E. Ervaringen met art. 131 van het West-Duitse wetboek van strafrecht in de strafrechtelijke praktijk	9-10	16
Wilks, J. en Martinson, R. Is behan- deling van delinquenten werkelijk nodig?	3	19

Criminologie

Allewijn, P. Strafwet en verkeers- samenleving	4	3
Buikhuizen, W. en Weringh, J. van. Politie-auto en verkeer: een experi- ment	4	69
Mack, J.A. en Kerner, H.J. Professio- nele en georganiseerde misdaad een vergelijkende benadering	3	5
Watkins, J.C. Witte-boorden- criminaliteit, wettelijke sancties en sociale controle	9-10	20

Gevangeniswezen

69 Nagel, W.G. Een pleidooi voor de beperking van de bouw van gevangnissen	9-10	26
Neal, A.G., Snyder, E.E. en Balogh, J. Veranderingen in gevoelens van vervreemding als gevolg van verblijf in de gevangenis	3	13

Reclassering

Anderson, C.G. De reclassering en vrijwilligers	1	49
Barr, H. Beroepswerkers en vrijwil- ligers in de nazorg van ex-gedetineer- den in Engeland	1	25
Bol, M.W. Vrijwilligers in de reclas- sering	1	5
Gandy, J.M., Pitman, R. en Strecker, M. Meningen van ouders van jeugdige reclassenten over het effect van contacten met vrijwilligers	1	38
Kraus, J. Het beslissingsproces bij de kinderrechter en het reclasserings- rapport	2	47
Mounsey, S.C. Weerstand tegen het gebruik van vrijwilligers in de reclassering	1	44
Tigges, L.C.M. De samenwerking tussen reclassering en advocaten in de vroeghulpfase	5	56
Tomic - Malic, M. De vrijwilligers in het Franse reclasseringswerk	1	32

Politie

Bergsma, R.L. Politie en advocatuur	5	37
Ooyen, D. van. Meningen van Nederlandse politiechefs over rechtsbijstand aan verdachten	5	43

Rechtssociologie

Hamilton, W.A. en Work, C.R.

De rol van de Officier van Justitie
in het strafrechtelijke systeem 2 43

Ungs, T.D. en Baas, L.R.

Rolopvattingen van rechters in Ohio 2 52

Drugs

Kaaden, J.J. van der. Meer onderzoek
naar drugsverslaving in Nederland is

wenselijk 3 62

Themanummers 1977

nr. 1 Vrijwilligers in de reclassering

nr. 2 Straftoemetingsfactoren

nr. 4 Beïnvloeding van verkeersgedrag; een taak van
justitie?

nr. 5 Strafrechtelijke advocatuur

nr. 6 Strafrecht en milieu

nr. 7 Wetenschappelijk onderzoek

nr. 8 O.M. en strafvorderingsbeleid

Redactie

drs. G. A. van Bergeijk

mr. M. R. Duintjer-Kleijn

mr. P. F. van der Heijden

Wetenschappelijk onderzoek- en
documentatiecentrum, Boogaard-
Centre, Churchillaan 366, Rijswijk

Voor inlichtingen en adreswijzigingen

Telefoon 94 93 83, toestel 137

Druk

Staatsdrukkerij 's-Gravenhage

Opname in dit blad betekent niet, dat de inhoud van het artikel het standpunt van de Minister van Justitie weergeeft. Het wetenschappelijk onderzoek- en documentatiecentrum wil slechts uw aandacht vestigen op hetgeen in de vakliteratuur leeft.